GÜÇ GEÇİŞLERİ

21. YÜZYIL İÇİN STRATEJİLER

Ronald L. Tammen, Jacek Kugler, Douglas Lemke,
Allan C. Stam III, Mark Abdollahian, Carole Alsharabati,
Brian Efird ve A. F. K. Organski

Çeviren
Kamala Ayvaz Valiyeva

İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları: 82
Tefekkür Serisi: 3

Güç Geçişleri
21. Yüzyıl için Stratejiler

Ronald L. Tammen, Jacek Kugler, Douglas Lemke, Allan C. Stam III,
Mark Abdollahian, Carole Alsharabati, Brian Efird ve A. F. K. Organski

Çeviren: **Kamala Ayvaz Valiyeva**

Özgün Adı: Power Transitions:Strategies for the 21st Century

© 2000 by Chatham House Publishers of Seven Bridges Press, LLC
© Türkçe Yayın Hakları: İstanbul Ticaret Üniversitesi İktisadi İşletmesi 2025

İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları İcra Kurulu:
Dr. İsrafil Kuralay, Prof. Dr. Necip Şimşek, Erdal Cesar, Halil İbrahim Binici

Editör: Betül Sezgin

Yayıma Hazırlayan: Uğur Yasin Asal

Kitap Tasarım: Salih Pulcu

1. Baskı: Temmuz 2026

ISBN: 978-625-95544-7-1

Baskı-Cilt
Gülmat Matbaacılık Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah., Fazılpaşa Cad., No: 8/4
Topkapı-Zeytinburnu/İSTANBUL
Tel: (0212) 577 79 77
Sertifika No: 49388

İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları
Örnektepe Mah. İmrahor Cad. No: 88/2.
Beyoğlu/İstanbul 34445
Sertifika No: 52416
yayin@ticaret.edu.tr

© Kitabın Türkçe yayın hakları SAGE Publishing ile yapılan sözleşme gereğince İstanbul Ticaret Üniversitesi İktisadi İşletmesine aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni alınmaksızın hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayınlanamaz ve dağıtılamaz. Yayımlanan eserdeki görüş ve düşünceler yalnızca yazar(lar)ına aittir ve yayıncının görüşlerini yansıtmaz.

This edition published arrangement with SAGE Publishing as the original publisher in the United States, United Kingdom, and New Delhi.

Kütüphane Kataloglama Bilgileri (CIP):
Güç geçişleri : 21. yüzyıl için stratejiler / Ronald L. Tammen, Jacek Kugler, Douglas Lemke, Allan C. Stam III, MarkAbdollahian, Carole Alsharabati, Brian Efird , A. F. K. Organski ; Çeviren : Kamala Valiyeva -- 1. Baskı, 2026 -- İstanbul : İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2026. 402 sayfa ; 15x21,5 cm. -- (Tefekkür ; 3. İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları ; 82)
ISBN: 9786259554471
Kaynakça ve dizin.
Özgün yapıt adı : Power transitions : strategies for the 21st century
1. Dünya politikası -- 1989 -- Tahmin 2. Amerika Birleşik Devletleri -- Dış ilişkiler, 1989 – 3. Dünya politikası, 1989 -
E840 .G83 2026

Güç Geçişleri
21. Yüzyıl için Stratejiler

RONALD L. TAMMEN, JACEK KUGLER,
DOUGLAS LEMKE, ALLAN C. STAM III,
MARK ABDOLLAHIAN, CAROLE ALSHARABATI,
BRIAN EFIRD VE A. F. K. ORGANSKI

Çeviren
KAMALA AYVAZ VALIYEVA

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI

“Sıradışı fikirleri olan sıradışı bir insana–
A. F. K. Organski’ye ithafen.”

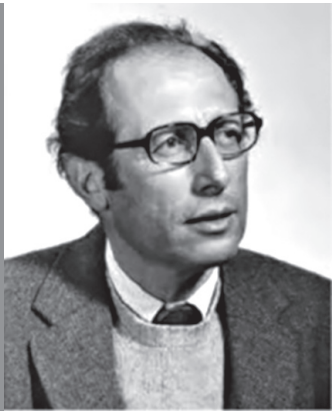

İÇİNDEKİLER

Şekiller Listesi 8

Çevirmenin Önsözü

Güç Geçişi Teorisi'nin Çağdaş Uluslararası İlişkilerdeki Yeri ve Geçerliliği Üzerine Bir Değerlendirme

Kamala Ayvaz Valiyeva 11

Önsöz 41

Teşekkür 45

Abramo Fimo Kenneth Organski Anısına 47

BİRİNCİ KISIM

TEMELLER

Birinci Bölüm

21. Yüzyılda Güç Geçişi Kuramı 53

İkinci Bölüm

19. ve 20. Yüzyıllarda Güç Geçişi Kuramının Sınanması 119

İKİNCİ KISIM

UYGULAMALAR

Üçüncü Bölüm
Bölgesel Uygulamalar: Çoklu Hiyerarşiler 149

Dördüncü Bölüm
Güvenlik Uygulamaları: Caydırıcılık ve Nükleer Yayılma 179

Beşinci Bölüm
Ekonomi Uygulamaları: Büyüme, Ticaret ve Demokrasi 221

ÜÇÜNCÜ KISIM

POLİTİKA ALANINDAKİ ZORLUKLAR

Altıncı Bölüm
Yeniden Yapılanma Sorunu: NATO'nun Genişlemesi 265

Yedinci Bölüm
Asya Meydan Okuması 299

Sekizinci Bölüm
Gelecek Dünya 351

Kaynakça 367

Dizin 391

Yazarlar Hakkında 403

Çevirmen Hakkında 407

Şekiller Listesi

Şekil 1. Klasik Güç Piramidi **60**

Şekil 2. Uluslararası Sistemde Hiyerarşiler **61**

Şekil 3. Memnuniyet Dağılımı **64**

Şekil 4. İş Birliği Derecesi ve Ortak Statüko Değerlendirmeleri **66**

Şekil 5. Savaşların Başlama Durumları ve Ortak Statüko Değerlendirmeleri **67**

Şekil 6. İttifaklar ve Ortak Statüko Değerlendirmeleri **70**

Şekil 7. İttifak Oluşumu, Statüko ve Savaş Olasılığı **72**

Şekil 8. İçsel Büyüme Yörüngesi **76**

Şekil 9. Savaş Olasılığının Yüksek Görüldüğü Geçişler **85**

Şekil 10. Savaş Olasılığının Düşük Görüldüğü Geçişler **86**

Şekil 11. Savaş Olasılığının Çok Yüksek Görüldüğü Geçişler **88**

Şekil 12. Göreli Güç, Memnuniyet ve Savaş Olasılığı **91**

Şekil 13. Savaşın Zamanlaması **95**

Şekil 14. Savaşın Şiddeti **96**

Şekil 15. Savaşın Süresi **97**

Şekil 16. Büyük Güç Kaymaları, 1815-2000 **123**

Şekil 17. Büyük Güç Rekabeti, 1815-1900 **126**

Şekil 18. Alman Meydan Okuması, 1900-1950 **132**

Şekil 19. İngiltere-Almanya Statüko Değerlendirmesi, 1870-2000 **134**

Şekil 20. Süper Güç Rekabeti, 1950-2000 **137**

Şekil 21. Süper Güç Statüko Değerlendirmesi, 1941-2000 **139**

Şekil 22. Uluslararası Sistemde Bölgesel Hiyerarşiler **152**

Şekil 23. Bölgesel Savaş Olasılıkları **164**

Şekil 24. Kuzey ve Güney Vietnam'ın Göreli Gücü, 1955-1975 **169**

Şekil 25. İran ve Irak'ın Göreli Gücü, 1962-1995 **171**

Şekil 26. Büyük Güçler için Nükleer Savaş Kaynaklı Nüfus Kayıpları **183**

Şekil 27. Caydırıcılığın Yapısı **185**

Şekil 28. Klasik Caydırıcılık ve Nükleer Savaş Olasılığı **187**

Şekil 29. Güç Geçişi ve Nükleer Savaş Olasılığı **195**

Şekil 30. Caydırıcılık Dinamikleri **200**

Şekil 31. Nükleer Kapasitelerdeki Değişimler, 1990-2000 **206**

Şekil 32. Klasik Caydırıcılık, Proliferasyon ve Nükleer Savaş **208**

Şekil 33. Güç Geçişi, Proliferasyon ve Nükleer Savaş **209**

Şekil 34. İş Birlikçi ve Rekabetçi İkili İlişkilerin Maksimizasyonu **226**

Şekil 35. Ekonomik ve Güvenlik Kaygılarının Karşılaştırılması **230**

Şekil 36. Ticaret Dinamikleri ve Para Politikaları **234**

Şekil 37. İş Gücü Hareketliliği ve Teknoloji Transferi Dinamikleri **244**

Şekil 38. Savaşın Sonuçları: Phoenix Faktörü **259**

Şekil 39. Küresel Güç Hiyerarşisi: Çin Perspektifi **301**

Şekil 40. ABD ile Çin Arasındaki Güç Kaymaları, 1980-2040 **303**

Şekil 41. Küresel Hiyerarşinin Evrimi **357**

Şekil 42. Dünya Savaşları Döneminde Küresel Hiyerarşi **358**

Şekil 43. Soğuk Savaş Döneminde Küresel Hiyerarşi **359**

Şekil 44. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Küresel Hiyerarşi **360**

Şekil 45. Dünya Nüfusunun Güncel Dağılımı **361**

Şekil 46. Güncel Dünya GSYH Payları **361**

Şekil 47. Yüzyıl Ortası Dünya GSYH Payları **361**

Şekil 48. Alternatif A: ABD Öncülüğündeki Süper Blok ve Küresel Hiyerarşi **363**

Şekil 49. Alternatif B: Çin Öncülüğündeki Küresel Hiyerarşi **364**

Çevirmenin Önsözü

Güç Geçişi Teorisi'nin Çağdaş Uluslararası İlişkilerdeki Yeri ve Geçerliliği Üzerine Bir Değerlendirme

Güç Geçişi kuramı, siyaset bilimci Abramo Fimo Kenneth Organski'nin 1958 tarihli *World Politics* adlı eserinde ortaya attığı ve dönemin hâkim realist anlayışının uluslararası ilişkiler sisteminin anarşik yapısına ilişkin temel varsayımını kökten sorgulayan kavramsal çerçeveye dayanır. Organski, realizmin aksine hiyerarşik ve dinamik bir sistem anlayışı öne sürmüş; bu sistemde hâkim konumdaki bir gücün istikrarı sağladığını, yükselen güçlerin ise kaçınılmaz olarak bu liderliği sorgulayacağını ileri sürmüştür. Kuramın sonraki gelişimi büyük ölçüde, başta Organski'nin kendi öğrencilerinden oluşan, onun ortaya attığı kuramsal çerçeveyi sistematik bir biçimde netleştiren, test eden ve güçlü bir araştırma programına dönüştüren özverili bir akademik kuşağın çabasıdır. Bu kuşağı temsil eden isimler arasında, Organski ile birlikte *TransResearch Consortium* adlı Güç Geçişi araştırma grubunu[1] kuran Jacek Kugler, Ronald L. Tammen ve Douglas Lemke öne çıkmaktadır.

Süregelen bu akademik iş birliği, "güç paritesi", "statükoya karşı memnuniyet" ve "yükselen gücün hâkim gücü geçerek geride bırakması" gibi temel kavramları[2] titizlikle işlemiş; başlangıçta küresel güç dina-

1 *TransResearch Consortium* hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. https://transresearchconsortium.com.

2 Güç Geçişi kuramına özgü *parity, overtaking* ve *satisfaction/dissatisfaction* gibi temel kavramların Türkçe karşılığı eser boyunca sırasıyla; uluslararası sistem

miklerini açıklayan bu çerçeveyi bölgesel alt sistemlere uyarlamış ve önermelerini doğrulamak için kapsamlı nicel ampirik analizler yürütmüştür. Bu ortak çabalar sayesinde Güç Geçişi kuramı, uluslararası ilişkiler teorileri çalışmalarında provokatif bir tez gibi görünmekten çıkıp, sistemsel istikrarın ve büyük güç savaşlarının kök nedenlerine ilişkin bütüncül bir açıklama getiren önemli bir paradigmaya dönüşmüştür. İleride değineceğimiz bir dizi husus bağlamında teorik tartışmalara konu olsa da günümüz literatüründe bu kuram, çok yönlü analitik değer sunan ve kendine özgü bir konuma sahip temel bir çerçeve şeklinde varlığını sürdürmektedir. Zira Güç Geçişi kuramını özgün kılan husus, realist okul içindeki statik güç dengesi yaklaşımlarının aksine, dünya siyasetinin eşitsiz büyüme, değişen güç dağılımları ve farklı statüko ve düzen değerlendirmeleri ile nitelenen hiyerarşik bir sistem içinde cereyan ettiği savıdır. Kuramın uluslararası ilişkiler literatürüne sağladığı özgün katkı aynı zamanda derin bir metodolojik niteliğe sahiptir; çünkü kuram, sistemsel dönüşümlere dair kapsamlı hipotezleri test etmek için sağlam bir ampirik ve nicel araştırma geleneğinin de öncüsü olmuştur.

Bu kapsamda, Ronald L. Tammen ve meslektaşlarının kaleme aldığı "Güç Geçişleri: 21. Yüzyıl için Stratejiler" başlıklı bu eser, Güç Geçişi kuramının temel argümanını geliştirerek daha kapsamlı bir açıklama düzeyine taşıyan eserlerin başında gelmektedir. Kuramın yapısal mantığı, yani uluslararası sistemin anarşik yapısından ve büyüme dinamiklerinden yola çıkması ve aynı zamanda algısal değişkenlere odaklanması, yani sistemdeki kilit aktörlerin memnuniyet/memnuniyetsizlik bağlamındaki statüko değerlendirilmelerini bir analiz birimi olarak ele alması, Soğuk Savaş Dönemi'nin sona ermesinden kısa süre sonra acil bir geçerlilik kazanmıştır. Zira yerleşik hâkim güç ile yükselen büyük güçler arasında yaklaşmakta olan (hatta belirli alanlarda gerçekleşmiş) pariteden kaynaklanan; potansiyel gerilimleri anlamak

içindeki hâkim güç ile yükselen bir meydan okuyucu güç arasında sağlanan güç dengesi ve kapasite eşitlenmesi anlamına gelen "parite", bu eşitliğe ulaşılıp da yükselen gücün hâkim devleti güç yetenekleri açısından geride bırakması anlamına gelen "geçme" ve yükselen gücün parite evresinde statükoyu koruma veya mevcut sistemin yapısını ve işleyiş kurallarını değiştirme eğiliminde bulunduğunu gösteren "memnuniyet/memnuniyetsizlik" kavramları kullanılmaktadır.

ve açıklamak, bu gerilimlerin topyekûn bir savaşa yol açmadan giderilmesi için karar alıcıların nasıl bir strateji izlemesi gerektiğini tespit etmek, uluslararası ilişkiler çalışmalarının merkezi konusu hâline gelmiştir. Eserin tam da bu zaman diliminde ortaya çıkışı, bu gerekliliğe bir yanıt niteliği taşımıştır.

Eserin Türkçeye kazandırılması da dünya siyasetinde kritik bir döneme denk düşmektedir. İlk baskısı 2000 yılında yayımlanan eser, Soğuk Savaş sonrası dönemin "tek kutuplu anı" şeklinde tanımlanan[3] zamanın belirsizliklerini yakalamıştı. Bugün o an tarihe karışırken, onun analitik çerçevesi, yani Güç Geçişi kuramı, 21. yüzyılın çalkantılı dinamiklerini anlamak için de büyük ve acil bir önem kazanmıştır. Çeyrek asır sonra, tek kutupluluğun aşınması, net bir hiyerarşisinden çok sayıda güç merkezinin yükselişi ile nitelenen bir asimetrik çok kutupluluğa geçiş ve sistemin hâkim gücüne karşı meydan okumaların şiddetlenmesiyle artan jeopolitik rekabet, Güç Geçişi kuramının temel öngörülerini çarpıcı biçimde güncel kılmaktadır. Sistemsel bir değişim çağının teorisi olarak nitelenen bu kuramı ele alan ve daha ileri düzeye taşıyan bu eserin güncel geçerliliğini belirginleştiren de budur.

Geniş bir perspektiften baktığımızda, kuramın güç geçişinden kaynaklanan kaçınılmaz bir çatışmayı öngörmekten ziyade, barış dönemlerinin kalıcı bir sistemsel istikrara ne zaman ve nasıl yol açacağını belirlemeye yönelik koşullu ve ampirik temelli bir çerçeve sunması; büyüme eğilimlerine ve yükselen büyük güçlerin uluslararası düzen içindeki statü veya konumlarına ilişkin memnuniyet düzeylerine vurgu yapması; geçiş evrelerinde memnuniyet dağılımının hâkim güç tarafından yönetilmesi gerektiğinin altını çizmesi, onu belirgin bir sistemsel dengeden ziyade uzun süreli belirsizliklerle nitelenen günümüz çağında özellikle değerli kılmaktadır. Analitik dikkatimizi, yükselen bir gücün hâkim güç karşısında pariteye yaklaştığı tehlikeli ana yönlendiren kuramın, bu zaman diliminin yükselen gücün mevcut düzene karşı memnuniyetsizliği ile nitelenmesi durumunda dünya siyasetinin son derece riskli bir döneme gireceği uyarısı, günümüzün karmaşık ortamında çok daha acil bir önem taşımaktadır. Dolayısıy-

3 Charles Krauthammer, "The Unipolar Moment", *Foreign Affairs* 70 (1991): 23-33.

la, güncel uluslararası manzara eserin kaleme alındığı bağlamından daha parçalı bir görünüm sergilese de kitabın temel aldığı Güç Geçişi kuramının başlıca savı ve öngörüsü geçerliliğini korumaktadır: Dünya siyasetindeki en tehlikeli dönem, mutlak bir güç üstünlüğünün ya da göreli bir güç dengesinin hâkim olduğu dönem değil, parite eşiğine gelindiğinde geçekleşen güç geçişinin yarattığı *interregnum*, diğer bir ifadeyle belirsizlik ve fetret dönemdir.[4]

Önsözün ilerleyen sayfalarında, Güç Geçişi kuramının üzerine inşa edildiği temel ilkeleri, ampirik özellikleri, kuramın sınırlılıkları ve bu sınırlılıklar nedeniyle günümüzün gelişmekte olan çok kutuplu ve çok merkezli düzenine uyarlanma gereksinimini irdeleyerek, genel bakımdan kuramın uluslararası ilişkiler teorilerindeki kalıcı katkısını ve özel açıdan da bu eseri Türk okuru için konumlandırmaya gayret edeceğiz.

Güç Geçişi kuramı, realizmin statik güç dengesi modellerine meydan okuyan bir dizi temel ilke üzerine inşa edilmiştir. Esasında teori, üç temel iddia ileri sürer. Bunlardan en önemlisi, uluslararası sistemin yapısına ilişkindir: Devletler sistemini anarşik tasavvur eden yaklaşımların aksine Güç Geçişi kuramı, uluslararası ilişkilerde sistemik değişimin dinamiklerini anlamaya yönelik yapısal bir çerçeve sunarak sistemin anarşik değil, hiyerarşik bir yapıda olduğunu savunur. Organski'nin klasik hiyerarşi tasvirinde uluslararası sistem bir piramit şeklinde yapılanır: En üstte bir hâkim güç, onun altında büyük güçler ve daha aşağıda orta güçler ve küçük devletler yer alır.[5] Bu hâkim ya da statükocu güç, ekonomik, diplomatik ve güvenlik etkileşimlerini düzenleyen mevcut kuralları, normları ve kurumları tesis eder ve yayar. Hâkimiyeti, elinde bulundurduğu ezici maddi kapasiteye dayanır; bu kapasite hem liderliğini meşrulaştırır hem de kendisini destekleyen statükocu devletler koalisyonunu güçlendirir.

Soğuk Savaş sonrası dönem, ABD liderliğindeki tek kutuplu sistem aracılığıyla bu ilkenin somutlaşma örneğini sunmaktadır. Ameri-

4 Jacek Kugler vd., "Power Transitions and Alliances in the 21st Century", *Asian Perspective* 25 (2001): 5-29; Carole Alsharabati ve Jacek Kugler, "War Initiation in a Changing World", *International Interactions* 34 (2008): 365.

5 Abramo F. K. Organski, *World Politics* (New York: Knopf, 1958), 364-366.

kan hegemonyası; küresel ticareti düzenleyen Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), NATO güvenlik mimarisinin genişlemesi ve küresel finans içinde ABD dolarının merkezi konumu ile tanımlanan liberal uluslararası düzen üzerinden kurumsallaşmıştır. Ancak bu hiyerarşi statik değildir; aksine, gücün yeniden dağıtımının sahnelendiği dinamik süreç, tam da bu hiyerarşik zemin üzerinde işler.

Güç Geçişi kuramının bir diğer temel varsayımı, gücün kendisinin de dinamik olduğu ve devletler arasındaki farklı büyüme hızlarının sistemsel değişimin temel itici gücünü teşkil ettiğidir. Güç, ekonomik büyüme oranları ve sanayileşme düzeyi gibi temel göstergelerdeki farklılıklarla biçimlenir. Bu unsurlar, zaman içinde maddi kapasitenin sürekli yeniden dağılımına yol açar ve yerleşik güç ile yükselen meydan okuyucu arasındaki parite ve geçme dinamiklerini belirler. Gerekli tüm güç parametrelerine sahip yükselen güçler, hızlanan büyüme süreçleri sayesinde hâkim devletle aralarındaki açığı kapatabilir ve kritik parite noktasına ulaşabilir. Dolayısıyla güç, içsel büyümeye bağlı biçimde sürekli değişen bir olgudur. Bu bağlamda kuramın güç ölçüm yaklaşımı da zamanla evrilmiştir; yalnızca ekonomik büyümeye odaklanmaktan, üç temel sütuna dayalı bir modele geçilmiştir. Bu model, ekonomik üretkenliğin yanı sıra nüfus büyüklüğünü ve devletin yönetsel etkinliğini ifade eden "siyasal kapasite" unsurunu da temel güç bileşenleri konumunda hesaba katar.[6]

Bu eşitsiz büyüme kalıpları, göreli güç dağılımında öngörülebilir ve uzun vadeli kaymalar yaratır. Bu eğilim sürdüğü takdirde, yükselen gücün yerleşik hâkim gücü geride bırakarak "geçmesi" ile sonuçlanabilir. Günümüzde Çin örneği bu sürecin paradigmatik bir tezahürüdür. Çin'in yaklaşık kırk yıl boyunca sürdürdüğü yüksek büyüme hızı, kapsamlı ulusal gücünü dönüştürmüş; sanayi üretimi ve teknolojik ilerleme gibi alanlarda ABD ile pariteye, askerî modernizasyon bağlamında ise pariteye yakın bir konuma ulaşmasını sağlamıştır. Hindistan gibi

6 Jacek Kugler ve Abramo F. K. Organski, "The Power Transition: A Retrospective and Prospective Evaluation", in *Handbook of War Studies*, ed. Manus I. Midlarsky (New York: Routledge, 1989); Ronald L. Tammen vd. "Foundations of Power Transition Theory", *Oxford Research Encyclopedia of Politics* (2017), Erişim Tarihi: 18 Ocak 2026, https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.296.

diğer devletler ise bu büyüme ivmesini yakalama sürecinin erken fakat giderek hızlanan bir aşamasını temsil etmekte; hızlı büyüme, giderek artan bir sistemik etkiye dönüşerek gelecekteki olası güç geçişlerinin zeminini hazırlamaktadır. Güç Geçişi kuramının bu tür sistematik güç dinamiklerine ilişkin öngörüleri daha 20. yüzyılın ortalarında ortaya koyması, kuramın analitik açıdan ikna edici olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Ancak, güç geçişleri esnasında salt gücün birikimi tek başına büyük ölçekli çatışma olasılığını öngörmez. İşte tam da bu noktada, Güç Geçişi kuramının en kritik unsuru devreye girer: Yükselen meydan okuyucu gücün mevcut uluslararası düzene yönelik memnuniyet ile memnuniyetsizlik arasında değişen statüko değerlendirmesi. Çünkü, yükselen gücün memnuniyet düzeyi ile parite durumunun kesişimi, kuramın temel maddi olmayan değişkenini teşkil eder ve bu yönüyle kuramı katı maddiyatçı ve rasyonel yaklaşımlardan ayırır. Dolaysıyla, kuramın asıl yeniliği, savaşın basit güç kaymalarından değil, mevcut düzenden memnuniyetsiz bir yükselen gücün, gerileyen hâkim güçle pariteye yaklaşması durumunda en olası hâle geldiğini öne sürmesidir.

Bu memnuniyetsizlik, hâkim gücün tesis ettiği kurumlara, normlara ve etki alanları düzenlemelerine yönelik revizyonist bir tutum şeklinde tezahür eder.[7] Mevcut düzenden yarar sağlayan, bir başka deyişle düzenin sunduğu kaynaklar ve kurumsal altyapı sayesinde yükselen güç, pariteye ulaşsa bile savaşa başvurmayabilir. Buna karşılık, memnuniyetsiz bir meydan okuyucu güç, içinde büyüdüğü sistemi sorgulamaya ve zorlamaya daha yatkındır.[8]

Gördüğümüz gibi, pek çok realist yaklaşım "bilardo topları" metaforunu kullanarak devletleri, kendi çıkarlarını gözeten özerk ve tekil aktörler olarak ele alırken,[9] Güç Geçişi kuramı askerî-ekonomik kapasiteyi

7 Rauch Carsten, "Adjusting Power Transition Theory–Satisfaction with the Status Quo. International Power Constellations, and the Case of the Weimar Republic", *Geopolitics, History, and International Relations* 8 (2016): 127-158.

8 Tammen vd., *Foundations of Power Transition.*

9 Arnold Wolfers, "The Actors in International Politics", *Theoretical Aspects of International Relations* içinde, ed. William T. R. Fox (Notre Dame: University of Notre Dame Press, 1962), 10; Kenneth N. Waltz, *Man, the State, and War: A Theoretical Analysis* (New York: Columbia University Press, 1959), 159-160.

devletlerin küresel hiyerarşideki konumlarıyla ve bu konuma ilişkin yargılarına bağlamıştır. Bu sistemde hâkim güç, konumundan kaynaklanan fayda, tanınma ve ayrıcalıklar nedeniyle yüksek bir memnuniyet düzeyine sahiptir. İkincil büyük güçler ise bu düzeni benimseyerek statükocu bir tutum alabilir ya da statülerini yetersiz gördüklerinde revizyonist bir çizgiye kayabilirler. Bu yaklaşımıyla Güç Geçişi kuramı, nesnel ve somut maddi kapasite ile soyut öznel niyetler arasında köprü kurarak siyasal-düşünsel bir analiz düzeyi de sunar. Nitekim, Güç Geçişi çalışmaları, memnuniyet kavramının maddi kaynak paylaşımlarının ötesinde kimlik, normlar ve adalet algılarıyla da ilişkili kurduğuna ima ederek daha sonraki inşacı yaklaşımların önünü açmıştır. Bu nedenle kuramın temel atılımı, mevcut uluslararası ilişkiler teorilerindeki katı maddiyatçılığın ötesine geçerek statü ve memnuniyet değişkenlerini, ya da statüko değerlendirmelerini, analiz birimi hâline getirmesinde yatmaktadır.[10]

Güç Geçişi kuramının bu yaklaşımını, uluslararası sistemdeki çatışma mekanizmalarını açıklamak açısından önemli sonuçlar doğurur. Zira kuramın ayırt edici ve kritik bir varsayımı, "güç geçişi penceresi" adı verilen dönemin, sistemik bir savaş riski bakımından olağanüstü derecede tehlikeli bir evreye karşılık gelmesidir. Buna göre, sistemik krizler ve büyük savaşlar parite koşullarının, bir de memnuniyetsizlikle birleşmesi durumunda ortaya çıkar. Başka bir deyişle, hâkim güç ile yükselen güç arasındaki güç geçişi sırasında savaşın çıkma ihtimali, sadece güç paritesine ulaşılmasıyla değil, yükselen gücün bu eşitliğe memnuniyetsiz bir hâlde ulaşmasıyla yakından ilişkilidir. Organski'nin de vurguladığı gibi, şiddet içeren geçişler yalnızca güç dağılımına değil, meydan okuyucunun uluslararası düzenden duyduğu tatmin düzeyine bağlıdır.[11]

Dolayısıyla Güç Geçişi kuramı, uluslararası siyasette en tehlikeli dönemin; hâkim güç ile, mevcut düzenden memnuniyetsiz bir yükselen güç arasında yaklaşık bir güç paritesinin sağlandığı ana tekabül ettiği-

10 Steve Chan, *China, the U.S., and the Power-Transition Theory. A critique* (London and New York: Routledge, 2008).

11 Organski, *World Politics*, 366-367.

ni savunur.[12] Bu yaklaşım, güç eşitliğini barışın temeli olarak gören klasik ve neorealist denge anlayışından köklü şekilde ayrılır. Zira kurama göre istikrar, eşitlikten değil, hâkim gücün açık üstünlüğünden doğar. Buna karşılık, memnuniyetsiz bir yükselen gücün lider güce yaklaşması, büyük ölçekli savaşların başlıca tetikleyicisidir.[13] Bu çerçevede Güç Geçişi kuramı, çatışma ve iş birliğini statik güç dağılımları üzerinden değil, dinamik ve zamansal bir "geçiş süreci" üzerinden açıklar. Büyük güç savaşlarının riskini, anlık denge durumlarına değil, hâkim güç ile meydan okuyucu arasındaki yapısal bir geçiş evresine yerleştirerek, tarihsel güç kaymalarına dair döngüsel bir anlatı sunar.[14] Dolayısıyla küresel istikrarsızlığın temel nedeni ne mutlak hegemonya ne de meydan okuyucunun üstünlüğüdür; asıl tehlike bu ikisi arasında pariteye yaklaşılan belirsizlik anıdır.

Böylece, kuramın temel argümanı, büyük savaşların mevcut düzenin statik bir sonucu değil, zaman içinde gerçekleşen güç değişiminin bir ürünü konumunda bulunmasıdır. Görünüşte istikrarlı olan denge dönemleri, çoğu zaman yaklaşan bir dönüşümün habercisi olup, çatışmanın hemen öncesine denk gelir. Ampirik çalışmalar da bu tezi desteklemekte; savaşların güç paritesine yakın dönemlerde daha olası, belirgin bir güç üstünlüğü koşullarında ise daha nadir gerçekleştiğini ortaya koyarak klasik güç dengesi mantığını temelden sorgulamaktadır.[15] Örneğin 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında küresel liderliğin Birleşik Krallık'tan ABD'ye nispeten barışçıl biçimde geçişi, sıklıkla iki ülke arasındaki çıkar ve değer yakınlığına, karşılıklı tanımaya ve yükselen tarafın "memnun bir meydan okuyucu" kimliğine bağlanır.

12 Schneider Gerald, "Parity and War: Evaluations and Extensions of the War Ledger. ed. Jacek Kugler ve Douglas Lemke. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1996. 383p. $52.50 Cloth, $24.95 Paper", *American Political Science Review* 91 (1997): 504-505, https://doi.org/10.2307/2952440.

13 Douglas Lemke ve Suzanne Werner, "Power Parity, Commitment to Change, and War", *International Studies Quarterly* 40 (1996): 235-260.

14 Vesna Danilovic ve Joe Clare, "Global Power Transitions and Regional Interests", *International Interactions* 33 (2007): 289-304; Alsharabati ve Kugler, "War Initiation in a Changing World", 373.

15 Jonathan M. Dicicco ve Jacks Levy, "Power Shifts and Problem Shifts: The Evolution of the Power Transition Research Program", *The Journal of Conflict Resolution* 43 (1999), 675-704.

Buna karşılık, aynı dönemde Almanya'nın hızlı yükselişi, benzer bir statü ve memnuniyet düzeyi yaratamamış; bu durum, insanlık tarihinin en kanlı iki dünya savaşıyla sonuçlanmıştır.[16]

Bu tarihsel örneklere daha yakın dönemdeki güç dağılımı açısından baktığımızda, Soğuk Savaş sonrası yıllarda ortaya çıkan yeni güç sisteminde Amerikan hâkimiyeti ile görece uyum içinde gerçekleşen Çin yükselişinin erken dönemlerini görebiliriz. Ancak bu uyum, tedricen yerini ABD öncülüğündeki küresel düzen tarafından sınırlandığını düşünerek yükselen bir Çin olgusuna bırakmaktadır. Bu anlamda, Çin'in kendisini sistem tarafından dışlanmış ya da aldatılmış hissetmesi durumunda statükoya karşı şiddet içeren bir meydan okumaya daha yatkın hâle geleceği, Güç Geçişi kuramının temel uyarısıdır. Nitekim Çin, alternatif kurumlar (örneğin Dünya Bankası'na karşı bir denge unsuru şeklinde Asya Altyapı Yatırım Bankası) aracılığıyla küresel yönetişimi yeniden şekillendirme çabalarıyla, kendine özgü demokrasi anlayışı gibi rakip normları teşvik etmesiyle ve Asya-Pasifik bölgesinde ABD liderliğindeki güvenlik mimarisini zorlayan toprak iddialarıyla derin bir sistemik memnuniyetsizlik sergilemektedir.

Bunun yanında Rusya, gerileyen ancak yüksek derecede revizyonist bir güç konumunda farklı bir örnek teşkil eder; memnuniyetsizliği, özellikle NATO'nun genişlemesi bağlamında Soğuk Savaş sonrası dönemde yaşadığı aşağılanma ve jeopolitik daralma algısından kaynaklanmaktadır. Bu doğrultuda Rusya, Batı öncülüğündeki düzeni sarsmak için asimetrik askerî, enerji ve siber araçlara başvurmaktadır. Buna karşın, Hindistan gibi müphem konumdaki güçler ise, örneğin BM Güvenlik Konseyi daimî üyeliği gibi küresel yönetişim platformlarında daha fazla tanınma talep etmelerine ve düzenin bazı yönlerini eleştirmelerine rağmen, büyük ölçüde mevcut düzenin sınırları içinde hareket etmekte; temel memnuniyetsizliklerini küresel sistemden ziyade bölgesel rakiplerine yöneltmektedir.

Güç Geçişi kuramının evriminin sonraki aşamalarında bu temel tez, biçimsel modellerle daha da geliştirmiştir. Organski'nin yaklaşımı genişletilerek "ittifaklar" ve "risk tercihi" gibi iki değişkenin savaşın

16 Carsten, "Adjusting Power Transition Theory", 127-158.

başlatılması üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur.[17] Bu çerçevede en tehlikeli koşul, "meydan okuyucu gücün ve muhtemel müttefiklerinin" toplam kapasitesinin, hâkim güç ve onun müttefikleriyle pariteye ulaşmasıdır. Başka bir deyişle, basit ikili pariteden ziyade, ittifakları da içeren "etkin parite" belirleyici faktördür. Yükselen ve gerileyen güçlerin tek başlarına değil, müttefikleriyle birlikte kapasitelerinin pariteye yaklaşmasının yanı sıra, bu model ayrıca savaş için iki temel koşulun altını çizer: Meydan okuyanın mevcut uluslararası statükodan memnuniyetsizliği ve tarafların risk tutumlarının, "risk almaya yatkın" bir yükselen güç ile "riskten kaçınan" bir baskın gücü karşı karşıya getirecek biçimde örtüşmesi.[18] Bu çerçevede her iki tarafın öznel eğilimleri önemlidir: Kendine güvenen memnuniyetsiz bir meydan okuyucu, savaşı başlatma konusunda erken harekete geçebilirken; gerilemekten korkan bir hâkim güç, beklemek yerine savaşmayı tercih edebilir. Bu tür kuramsal iyileştirmelerle birlikte, Güç Geçişi kuramının çekirdek mantığını teşkil eden "parite artı memnuniyetsizlik, eşittir çatışma içeren güç geçişi" önermesinin, mekanik bir kaçınılmazlık değil, koşullu faktörler bütünü şeklinde ele alınması gerektiği ortaya konmuştur.

Güç Geçişi kuramı, sadece teorik bir önerme olmanın ötesinde, ampirik ve niceliksel katkısıyla uluslararası ilişkiler disiplininde en sık test edilmiş araştırma programları arasında yer alır. Zira bu araştırma programının en önemli güçlü yanlarından biri, sağlam ve süreklilik gösteren bir ampirik ve niceliksel araştırma geleneği içinde vücut bulmasıdır. Organski'nin daha önce andığımız *World Politics* (1958) adlı eseri, hiyerarşi ve düzen kavramını, yükselen güçlerin dinamik meydan okumasını ve güç dengesinin savaşa yol açtığı hipotezini formüle ederek teorinin çekirdeğini teşkil eden kurucu bir metindir. Ancak, Güç Geçişi kuramının tam anlamıyla ampirik bir araştırma programına dönüştüren çalışma, Organski'nin Jacek Kugler ile birlikte yazdığı *The War Ledger* (1980) adlı çalışmadır. Bu eser, teorik betimlemeden sistematik hipotez testine geçişi temsil eder ve özellikle güç geçişlerinin büyük ölçekli savaş için gerekli bir koşul olduğuna dair ilk

17 Woosang Kim ve James D. Morrow, "When Do Power Shifts Lead to War?", *American Journal of Political Science* 36 (Kasım 1992): 896-922.

18 Kim ve Morrow, "When Do Power Shifts Lead to War?", 896-922.

kapsamlı istatistiksel kanıtları sunar. Kitap, güç üstünlüğünün barışı koruyucu, güç dengesinin ise istikrarsızlaştırıcı olduğunu ampirik çerçevede ortaya koymuş; güç üstünlüğü ile barış arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu, savaş olasılığının ise parite koşullarında en yüksek düzeye ulaştığını göstermiştir. Neorealist iddialara doğrudan meydan okuyan kritik bir niceliksel dönüm noktası olarak karşımıza çıkan bu bulgu, güç geçişi araştırmacılarına test edilebilir hipotezler ve öngörü araçları sağlamış; güç eğilimlerinin izlenmesini, meydan okuyucuların ne zaman "geçme" noktasına yaklaşacağının saptanmasını ve memnuniyetsizliğin yüksek olduğu dönemlerde savaş riskine ilişkin erken uyarıların yapılabilmesini mümkün kılmıştır.[19]

Güç Geçişi çalışmaları, büyük güç savaşlarını incelemek amacıyla geniş ölçekli ve veriye dayalı bir yaklaşıma öncülük etmiş; uluslararası barışın neden yaygın bir durum hâline geldiğini ve seyrek görülen büyük savaşların hangi koşullarda patlak verdiğini açıklamayı hedeflemiştir. Yukarıda bahsedilen eserlerin genişletilmesi sürecinde Organski ve Kugler,[20] ulusal gücü ölçülebilir hâle getirmek için *Correlates of War* projesi[21] kapsamında geliştirilen Bileşik Ulusal Kapasite Endeksini kullanmıştır. Bu doğrultuda, 1816-1975 dönemini kapsayan ve hâkim güç ile yükselen meydan okuyucu güç ikililerine odaklanan küresel bir veri seti kurulmuş; böylece Güç Geçişi kuramının iddiaları düzenli bir istatistiksel analize tabi tutulmuştur. Yapılan incelemeler, hâkim gücün üstünlüğü ve yükselen gücün statükoyu benimsemesi hâlinde

19 Abramo F. K. Organski ve Jacek Kugler, *The War Ledger* (Chicago: University of Chicago Press, 1980).

20 Jacek Kugler ve Douglas Lemke (ed.), *Parity and War: Evaluations and Extensions of The War Ledger* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1996), 383.

21 1963 yılında J. David Singer tarafından Michigan Üniversitesinde kurulan *Correlates of War*, COW (Savaşın İlişkisel Faktörleri) projesi, savaşa ilişkin bilimsel verileri toplama ve bunların tahlili amacıyla teşkil edilmiştir. Proje, başlangıçta Napolyon sonrası dönemdeki devletlerarası ve sistem dışı savaşlara dair güvenilir veri setleri kurmaya odaklanmıştır. Zaman içinde COW projesi, çatışma kalıplarını ölçmenin ötesine geçerek bunların nedenlerini tespit etmeye yönelmiş; ulusal kapasiteler, ittifaklar, coğrafya, kutuplaşma ve statü gibi faktörlere ilişkin kapsamlı veri setleri üretmiş, aynı zamanda etkili ampirik çalışmalar ve Davranışsal Savaş İlişkileri Projesi gibi yan girişimler ortaya koymuştur. Daha fazla bilgi için bkz. "COW, The Correlates of War Project", https://correlatesofwar.org/history/.

barışın korunduğu görüşünü ampirik açıdan desteklemiş; savaşın başlatılması koşulları ise çeşitli tarihsel örnekler ve matematiksel modeller üzerinden araştırılmıştır.

Bu ve benzeri çalışmaların üzerine inşa edilen geniş niceliksel literatür, Güç Geçişi kuramı çerçevesinde gelişmiştir. Yapılan araştırmalar, güç üstünlüğünün barışla; özellikle memnuniyetsizlikle birleşen güç paritesinin ise büyük ölçekli savaşla bağlantısının bulunduğunu ortaya koymuştur. Biçimsel modelleme ve rasyonel seçim yaklaşımları, ittifak yapılarını, risk tercihlerini ve zamanlamanın etkilerini dâhil ederek teoriyi daha da geliştirmiştir. Son durumda Güç Geçişi kuramı, test edilebilir hipotezler ve politika yapıcılar için anlamlı çıkarımlar üretebilen, veri odaklı bir teorik çerçeveye dönüşmüştür.

Bu niteliğiyle kuram, 20. yüzyılın sonundaki sistemsel değişimi açıklama konusunda da ampirik düzeyde güçlü bir çerçeve sunmuştur. Zira, 1990'ların başında Sovyetler Birliği'nin ani çöküşü hem akademisyenleri hem de politika yapıcıları hazır bir açıklama çerçevesinden yoksun bırakmıştı. Soğuk Savaş sonrasının bu entelektüel belirsizlik ortamında Güç Geçişi kuramı, liberal iyimserlik ile realist kötümserlik arasındaki ikili ve indirgemeci yaklaşımlara kıyasla, uluslararası düzenin değişim dinamiklerini anlamak ve izlemek açısından daha kapsamlı ve dengeli bir çerçeve sunmuştur. Francis Fukuyama gibi "iyimserler" liberal demokrasinin zaferini "tarihin sonu" şeklinde yorumlarken,[22] John Mearsheimer gibi "kötümserler" ise savaş öncesi dönemin istikrarsız ve çok kutuplu güç siyasetinin geri döneceğini öngörmüştü.[23] Bu ayırıma atıfta bulunan Lemke, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin tarihsel bir kopuş değil, uzun vadeli güç dinamiklerinin bir parçası hâline geldiğini ileri sürmüştür.[24] Bu koşullarda olasılığı artan sistemik çatışmanın ise, klasik Güç Geçişi savından yola çıkarak, iki yapısal ve test edilebilir koşula bağlı bulunduğunu belirtir: Hâkim güç ile potansiyel

22 Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man* (New York and Toronto: The Free Press, 1992).

23 John J. Mearsheimer, "Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War", *International Security* 15 (1990): 5-56.

24 Douglas Lemke, "The Continuation of History: Power Transition Theory and the End of the Cold War", *Journal of Peace Research* 34 (Şubat 1997): 23-36.

meydan okuyucu arasındaki güç dağılımı ve daha da önemlisi bu meydan okuyucuların mevcut statükodan duydukları memnuniyet düzeyi. Lemke'nin bu ampirik çerçeveyi kullanarak vardığı sonuç, Güç Geçişi mantığını yansıtır niteliktedir: Soğuk Savaş'ın hemen ardından büyük güç savaşı riski düşük bulunsa da Çin gibi güçlü fakat memnuniyetsiz bir meydan okuyucunun yükselişi gelecek için ciddi tehditler barındırmaktadır.[25]

Ampirik düzeyde yürütülen analizler, Organski'nin klasik yaklaşımını küresel güç rekabetinin ötesine taşımıştır. Çok sayıda çalışma, üstünlük-parite dinamiklerini bölgesel alt uyarlayarak ve farklı veri setlerine başvurarak Güç Geçişi kuramını genişletme imkânlarını araştırmıştır. Bu araştırmalar, güç geçişi dinamiklerinin yalnızca küresel güçler için değil, Asya, Avrupa gibi yerel hiyerarşilerin bulunduğu bölgelerde de geçerliliğinin bulunduğunu ortaya koymuştur.[26]

Bu bağlamda Lemke, *Regions of War and Peace* (2004) adlı eserinde kurama temel bir uyarlama getirerek "Çoklu Hiyerarşi Modelini" önermektedir.[27] Lemke, büyük güç savaşlarını açıklayan Güç Geçişi kuramının bu model aracılığıyla, küçük ve orta ölçekli güçler arasındaki çatışmaları da açıklayacak şekilde genişletilebileceğini savunur. Modele göre dünya, her birinde yerel bir hâkim gücün bulunduğu farklı bölgesel güç hiyerarşilerinden teşekkül eder.[28] Lemke, yerel ve küresel güç hiyerarşilerindeki barış ve savaş beklentileri arasındaki benzerliği vurgular: küresel düzeyde geçerliliği bulunan dinamikler, bölgesel düzeyde de benzer şekilde işler. Küresel hiyerarşide, hâkim

25 Lemke, "The Continuation of History", 23-36.

26 Ronald L. Tammen ve Jacek Kugler (ed.), *The Rise of Regions. Conflict and Cooperation* (New York ve London: Rowman ve Littlefield, 2020); Birol A. Yeşilada vd., *Global Power Transition and the Future of the European Union* (New York: Routledge, 2018); Gaspare M. Genna vd., "Europe. The EU Yesterday, Today, and Tomorrow", *The Rise of Regions. Conflict and Cooperation* içinde, ed. Ronald L. Tammen ve Jacek Kugler (New York ve London: Rowman ve Littlefield, 2020).

27 Lemke bu modeli ilk kez 1993 yılında savunduğu doktora tezinde ortaya atmıştır. Bkz. Douglas Lemke, "Multiple Hierarchies in World Politics" (Doktora tezi, Vanderbilt University, 1993).

28 Douglas Lemke, *Regions of War and Peace* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004).

güçle parite sağlayan memnuniyetsiz bir meydan okuyucunun savaş riskini artırdığı gibi; bölgesel hiyerarşilerde de memnuniyetsiz bir meydan okuyucunun bölgesel hâkim güçle parite kurması savaş olasılığını yükseltir. Buna karşılık, bir bölgesel hiyerarşide hâkim gücün ezici üstünlüğü elinde bulundurduğu durumlarda barışın korunması daha muhtemeldir.[29]

Lemke'nin Güç Geçişi kuramını hem teorik hem de ampirik şekilde revize etmesindeki temel amaç, büyük ve küçük güçleri kapsayan bütüncül bir savaş nedeni teorisi geliştirmektir. Güç dinamiklerini, memnuniyetsizlik ve parite olgularını farklı güç düzeylerine uyarlayan Çoklu Hiyerarşi Modeli, bölgesel ve küresel barış ve savaş senaryolarını etkileyen faktörlere kapsamlı bir bakış açısı sunar. Lemke'nin bu çabasının önemli bir katkısı, bölgesel alt sistemleri tanımlamak için nesnel ve veriye dayalı bir yöntem geliştirmesidir. Bu yöntem, genel güç geçişi ilkelerinin bölgeler için de geçerli olduğunu ve gerileyen bölgesel güç ile yükselen güç arasındaki ilişkinin yine içsel büyüme ve siyasi kapasite düzeylerine bağlı biçimde şekillendiğini göstermiştir. Küresel büyük güç savaşları ile bölgesel çatışmalar arasında bağlantı kuran ve savaşın yapısal açıklamalarının bölgesel bağlamlar hesaba katılarak daha geniş bir geçerlilik kazanacağını savunan bu yaklaşım, aynı zamanda uluslararası ilişkiler literatüründeki Batı ve büyük güç merkezli önyargıya yönelik bir eleştiri niteliği de taşır. Böylece, küresel güç geçişi kuramı, bölgesel özelliklerle birleştirilerek daha kapsayıcı ve ampirik temelli bir yaklaşıma dönüşmüştür.

Bu ampirik yenilikler daha geniş bir yöntemsel etki de yaratmıştır. Bazı çalışmalar, rasyonel seçim modellerini kullanarak ittifakları ve müttefik ağlarını güç hesaplamalarına dâhil etmiştir. Bu kapsamda, bir devletin çatışma ve rekabetteki gerçek gücünün, yani "etkin gücünün", yalnızca kendi içsel kapasitesinden değil, aynı zamanda kurduğu ittifak ağlarından ve müttefiklerinin güvenilir desteğinden oluştuğunu savunulmuştur. Bu çerçevede, güç geçişlerinin otomatik biçimde savaşa yol açmadığı ileri sürülür.[30] Güç kaymaları sırasında savaş, ancak belirli koşulların bir araya gelmesiyle olası hâle gelir: Müttefikler

29 Lemke, *Regions of War*.

30 Kim ve Morrow, "When Do Power Shifts Lead to War?", 896.

dâhil toplam kapasitelerde göreli dengenin sağlanması, statükoyu değiştirmeyi amaçlayan memnuniyetsiz bir yükselen gücün varlığı ve uygun risk tutumlarının ortaya çıkması; özellikle, risk almaya yatkın bir yükselen güç ile riskten kaçınan bir gerileyen gücün karşı karşıya gelmesi.[31] Bu bağlamda, en tehlikeli aşamanın bir gücün diğerini mutlak şekilde "geçtiği" an değil, uzun süreli bir parite dönemine karşılık geldiği vurgulanır ve gücün ölçümünde güvenilir ittifak taahhütlerinin mutlaka dikkate alınması gerektiği savunulur.

Güç geçişi ilerledikçe, rasyonel bir gerileyen güç için barışçıl taviz vermenin savaştan daha avantajlı hâle geldiği bir eşiğe ulaşılır. Ancak tehlikeli dönem, daha erken bir aşamada, parite koşullarında ortaya çıkar. Bu "risk penceresi" içinde savaşın patlak vermesi için her iki tarafın da beklemektense savaşmayı tercih etmesi gerekir; bu tercih ise tarafların zıt risk tutumlarıyla şekillenir. Özellikle, kazanımlarını güvence altına almak isteyen "risk almaya yatkın" bir yükselen güç erken saldırıya yönelebilirken, kayıplardan kaçınma güdüsüyle hareket eden "riskten kaçınan" bir gerileyen güç, meydan okumaya daha uzun süre direnme eğiliminde kalır.[32] Dolayısıyla, en tehlikeli senaryo, risk almaya yatkın bir meydan okuyucunun riskten kaçınan bir gerileyen güçle karşı karşıya gelmesidir.

Son kertede, Ronald L. Tammen&Jacek Kugler'in 2020'de yayımlanan *The Rise of Regions* adlı çalışması, ortaya çıkan çok kutupluluk çağına dair özellikle anlamlı bir yapısal ve ampirik analiz sunar. Yazarlar, süregelen küresel büyük güç rekabeti odaklı bakış açısından ayrılarak, uluslararası siyasetin yeni bir evreye girdiğini savunmaktadır. Onlara göre, bu yeni evrede çatışma, iş birliği ve kurumsal dönüşümün temel alanlarını artık yalnızca küresel güç dengeleri değil, bölgesel güç dengeleri de belirlemektedir. Güç Geçişi kuramından hareketle, gücün Batı'dan gelişmekte olan dünyaya yayılmasının küresel siyasetin merkezini dağıttığını (bir anlamda merkezsizleştirdiğini) ve istikrarsızlık ile savaş olasılığı hesaplamalarının odak noktasının bölgesel hiyerarşilere kaydığını ileri sürmektedirler.[33]

31 Kim ve Morrow, "When Do Power Shifts Lead to War?", 897.

32 Kim ve Morrow, "When Do Power Shifts Lead to War?", 898.

33 Tammen ve Kugler, *The Rise of Regions*.

Lemke'nin Çoklu Hiyerarşi Modelini temel alan Tammen&Kugler, Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan düzeni, birbirine bağlı ancak asimetrik hiyerarşilerden oluşan bir yapı durumunda kavramsallaştırır. Buna göre, küresel güçler bölgesel düzenleri şekillendirmeyi sürdürse de bölgesel dinamiklerin doğrudan küresel düzeyde değişimlere yol açması nadirdir.[34] Tek kutupluluğun gerilemesi ve çok kutupluluğun yükselişiyle birlikte, bölgeler daha fazla özerklik kazanmakta ve istikrarın veya istikrarsızlığın kaynakları hâline gelmektedir. Bu yapı içinde, ABD ve müttefikleri baskın küresel koalisyon konumunu korurken; Çin, küresel düzenden memnuniyetsiz rakip konumunda öne çıkmakta; Hindistan ise stratejik tercihlerinin sistemik sonuçlar doğurabilecek, geleceğin kilit gücü olarak belirmektedir. Bununla birlikte yazarlar, önümüzdeki dönemde belirleyici çatışmaların doğrudan bir küresel yüzleşme şeklinde gerçekleşmesini olası görmezler. Aksine, bu çatışmalar; toprak, kaynaklar, göç, ideoloji ve kimlik eksenindeki bölgesel ihtilaflar üzerinden tezahür edeceği değerlendirmesi üzerinde dururlar.

Tammen&Kugler, yöntem açısından bölgesel istisnacılık iddialarını reddeder ve karşılaştırmalı, hiyerarşik bir çerçeve benimser. Bölgeler, yalnızca coğrafya veya kültür temelinde değil; komşu devletler arasındaki süregelen etkileşim, nüfuz, çatışma ve iş birliği kalıpları üzerinden tanımlanır. Avrupa'dan Doğu Asya'ya, Orta Doğu'dan Güney Amerika'ya kadar çeşitli örnekleri inceleyen yazarlar, Güç Geçişi kuramının bölgesel düzeyde nasıl işlediğini, baskın güçleri, rakipleri ve olası istikrar ya da çatışma eğilimlerini belirleyerek ortaya koyarlar. Bu çerçevede, çok kutupluluğa dair tartışmalara yaptıkları temel katkıyı pekiştirirler: Dünya siyasetinin geleceği, tek bir küresel güç geçişinden ziyade, uluslararası düzeni yeniden tanımlayan çok sayıda iç içe geçmiş bölgesel geçiş tarafından şekillenecektir.[35]

Görüldüğü gibi, uluslararası ilişkiler literatüründe kendine özgü bir konuma sahip yaklaşım konumundaki Güç Geçişi kuramı, büyük savaşların sistemik koşullarını anlamak için değerli bir analitik çerçeve sunar. Bununla birlikte, kurama yönelik değerlendirmeler onun açık-

34 Tammen ve Kugler, *The Rise of Regions*.

35 Tammen ve Kugler, *The Rise of Regions*.

layıcı gücünün önemli olmakla birlikte sınırlı olduğunu ortaya koyar. Dolayısıyla, kuramın eksik yönlerini inceleyen çeşitli eleştirel çalışmalar da mevcuttur. Hiçbir teori sınırsız ve kusursuz değildir; bu nedenle Güç Geçişi kuramı üzerine yapılacak her çalışma bu eleştirileri de dikkate almalıdır.

Bu bağlamda, kurama yöneltilen temel eleştirilerden biri onun yapısal determinizmidir. Güç Geçişi kuramının ilk formülasyonları, insan iradesini ve tercihlerini göz ardı eden deterministve yapısalcı eğilimler taşımakla eleştirilmiştir. Makro düzeydeki güç eğilimlerine yaptığı öncelikli vurgu nedeniyle kuram, diplomatik beceriye, yanlış algılara ve iç siyasetin rolüne çok sınırlı bir yer ayırmıştır. Bu durum kaçınılmaz biçimde şu soruyu gündeme getirir: Yapısal koşulların çatışmayı öngördüğü bir ortamda, basiretli bir liderlik savaşı engelleyebilir mi? Güç Geçişi kuramı, iki kilit güç arasında paritenin sağlanmasıyla barışçıl çözüm imkânlarının daraldığı izlenimi verdiği için çoğunlukla kötümser bir perspektifi bulunduğundan dolayı eleştirilir.

Bu çerçevede Lebow&Valentino (2009), Güç Geçişi kuramının büyük güç savaşlarını açıklamak için temel bir çerçeve sunma taahhüdünü yerine getiremediğini ileri sürer. Yazarlara göre teorinin temel varsayımları ve nedensel mantığı ampirik bulgularla desteklenmemektedir. Çünkü, uluslararası sistemin mutlak bir hegemon tarafından yönetildiği, dolayısıyla tek taraflı bir düzenin dayatıldığı durumlar nadir görülür. Tarihsel açıdan uluslararası düzenlerin bir hâkim gücün dayatmasından ziyade pazarlık veya müzakereler sonucu, yani gerileyen güç ile yükselen güçlerin uzlaşmasıyla ortaya çıktığı savunulur. Bu uzlaşmalar sıklıkla yükselen güçlerin lehine sonuçlanmış ve bu nedenle statükoya yönelik memnuniyetsizliği ne kaçınılmaz kılmış ne de çatışmanın temel nedeni hâline getirmiştir. Ayrıca yazarlar, gerçek güç geçişlerinin son derece nadir olduğunu ve genellikle büyük savaşların nedeni değil, sonucu olduğunu göstermektedir.[36] Lebow&Valentino, çatışma olasılığını tümüyle dışlamamakla birlikte, farklı büyüme oranları, parite ve memnuniyetsizlik arasında kurulan determinist bağ teme-

36 Richard Ned Lebow ve Benjamin Valentino, "Lost in Transition: A Critical Analysis of Power Transition Theory", *International Relations* 23 (2009): 389-410.

linde, sistem içinde yaşanacak hegemonik savaşı açıklamanın, güncel ABD-Çin ilişkilerine dair endişeler de dâhil olmak üzere, büyük güç çatışmalarını öngörmek veya açıklamak için yeterli bulunmadığını savunurlar. Bu nedenle, sistem tahlillerinin özneye, iç siyasete ve stratejik yanlış hesaplamalara yer veren alternatif açıklamalara yönelmesi gerektiğini ileri sürerler.[37]

Lebow&Valentino'nun da işaret ettiği gibi, klasik Güç Geçişi kuramı büyük ölçüde meydan okuyan tarafın güç ve statüko değerlendirmelerine odaklanmış, güç paritesi meydana gelmeden önce gerileyen hâkim gücün başvurabileceği önleyici savaş seçeneğini neredeyse tamamen göz ardı etmiştir. Oysa bu senaryo, Gilpin (1999) tarafından merkezi bir tez şeklinde ileri sürülmüştür. Gilpin "hegemonik savaşları", uluslararası sistemin nasıl yönetileceğini belirlemek için hegemon güç tarafından yürütülen sistemik çatışmalar biçiminde kavramsallaştırır.[38] Bu tür savaşlar kapsamlı, yayılmacı ve düzeni dönüştürücü niteliktedir. Dolayısıyla, Gilpin'in yaklaşımı yükselen rakiplerden ziyade, gerileyen hâkim güç (hegemon) üzerinde durur. Çünkü, hâkim güç giderek kapasitesini aşan taahhütler biriktirir ve bu durum önleyici savaş için güçlü teşvikler yaratır. Ancak Lebow ve Valentino'nun değerlendirmesine göre Gilpin, Organski ve Kugler'e kıyasla daha zengin bir tarihsel analiz sunsa da güç geçişleri ile savaş arasındaki nedensel ilişkiyi ampirik şekilde göstermekten ziyade kuramsal bir varsayım biçiminde ortaya atmakla yetinir.[39]

Güç Geçişi kuramının dar ve yapısalcı yaklaşımına yönelik eleştiriler bağlamında değerlendirilecek bir diğer önemli revizyon, Woosang Kim (2015) tarafından geliştirilmiştir. Kim'e göre, Çin gibi yükselen bir gücün ABD gibi gerileyen bir hâkim güce yetişmesi durumunda büyük savaş olasılığını öngören geleneksel Güç Geçişi yaklaşımı yeterince açıklayıcı değildir. Bu sınırlılıkları aşmak için Kim, İttifak Geçişi Teorisini (*Alliance Transition Theory*) önerir. Bu yaklaşıma göre belir-

37 Lebow ve Valentino, "Lost in Transition", 389-410.

38 Robert Gilpin, *War and Change in World Politics* (Cambridge and New York: Princeton University, 1999).

39 Lebow ve Valentino, "Lost in Transition", 389-410.

leyici faktör, yalnızca ikili güç dengesi değil, rakip bloklar arasındaki ittifak gücü dengesi ve buna eşlik eden meydan okuyucunun statükoya ilişkin memnuniyetsizlik düzeyidir. Bu çerçevede Kim'e göre, kilit orta güçler sistemik istikrarın korunmasında kritik bir rol oynayabilir. ABD liderliğindeki ittifakın güç üstünlüğünü pekiştiren ve Çin'in mevcut düzenden duyduğu memnuniyetsizliği azaltmaya yönelik diplomatik çaba gösteren orta güçler, ABD ile Çin arasında yıkıcı bir güç geçişi çatışması riskini azaltabilir.[40]

İkinci ve daha kalıcı bir sorun, "memnuniyet" kavramının nasıl işlevsel hâle getirileceği ve ölçüleceğine ilişkindir. Güç Geçişi kuramının, revizyonist meydan okuyucular ile statükocu hâkim gücü ayırt etmeyi amaçlayan bu ölçütü, nesnel açıdan ölçülmesinin zorluğu nedeniyle belirsizdir. Çin gibi yükselen bir gücün "statükodan memnuniyet-memnuniyetsizliğine" dair süregiden hararetli tartışmalar, kuramın özünde yer alan bu öznel unsuru açıkça ortaya koymaktadır. Bu durum hem ampirik testleri hem de politika önerilerini zorlaştıran, yoruma açık bir belirsizlik yaratmaktadır.

Güç Geçişi kuramındaki bu kavramsal eksiklik, ilk önce Lemke&Werner'in (1996) yukarıda üzerinde durulan çalışmasında tespit edilmiştir. Bu çalışma, güç geçişi yaklaşımını savaşın kökenlerine dair daha genel bir açıklama biçiminde geliştirmeyi ve iyileştirmeyi amaçlamıştır. Geleneksel modele göre savaş, statükodan memnuniyetsiz bir meydan okuyucunun, hâkim güç karşısında parite sağlaması durumunda en mümkün hâle gelir; zira bu koşul hem çatışma "fırsatını" (güç paritesi) hem de "isteğini" (memnuniyetsizlik) bir arada sunar.[41] Ancak Lemke&Werner, teorinin önceki versiyonlarında iki temel soruna işaret eder: Birincisi, küresel güç hiyerarşilerine aşırı odaklanıp bölgesel sistemleri göz ardı etmesi; ikincisi, bir devletin statükoyu değiştirme istekliliğini ölçecek net ve ölçülebilir bir gösterge eksikliği.

40 Woosang Kim, "Rising China, Pivotal Middle Power South Korea, and Alliance Transition Theory", *International Area Studies Review* 18 (2015): 251-265.

41 Lemke ve Werner, "Power Parity, Commitment to Change", 235-260; Suzanne Werner, "Choosing Demands Strategically: The Distribution of Power, the Distribution of Benefits, and the Risk of Conflict", *Journal of Conflict Resolution* 43 (1999): 705-726.

Bu sorunların üstesinden gelmek için yazarlar iki önemli yenilik önerirler. Birincisi, uluslararası sistemi, her birinin kendi baskın ve meydan okuyucu gücü bulunan, iç içe geçmiş küresel, bölgesel ve yerel hiyerarşilerden oluşan bir bütün şeklinde yeniden tanımlarlar. Bu çerçevede, Güç Geçişi kuramının temel mantığı her düzeyde işler: yerel düzeyde bir meydan okuyucunun, yerel baskın güç ile eşitliğe ulaşması ve statükoyu değiştirme konusunda kararlılığını sürdürmesi hâlinde savaş olasılığı artar. İkincisi, belirsiz "memnuniyetsizlik" kavramı yerine "değişim taahhüdü" kavramını geliştirirler.[42] Bu değişkeni, barış zamanında gözlemlenen olağanüstü askerî yığınağa dayanarak ölçerler: Bir meydan okuyucunun askerî harcamalarının, hâkim gücün harcamalarını aşması, statükoyu değiştirme yönünde güçlü bir iradeye işaret eder ve savaş riskini yükseltir. Bu yaklaşım, kuramı ampirik açıdan test edilebilir kılarak, farklı uluslararası hiyerarşilere uygulanabilir bir çerçeve sunar.

Benzer şekilde DiCicco&Levy (1999), Imre Lakatos'un Bilimsel Araştırma Programları Metodolojisini bir değerlendirme çerçevesi hâlinde kullanarak, Güç Geçişi araştırma programının yaklaşık kırk yıllık tarihinde genel açıdan ilerleme kaydettiğini savunur. Bu ilerleme, özellikle Lemke'nin daha önce bahsedilen Çoklu Hiyerarşi Modeli gibi teorik genişlemelerle somutlaşmıştır. Yazarlara göre bu kuramsal genişleme, uluslararası sistemin hiyerarşik yapısı ve güç kaymalarının temel itici gücü olarak iç ekonomik büyümenin önemi gibi teorinin kurucu "sert çekirdek" varsayımlarıyla çelişmemiş; aksine teorinin ampirik kapsamını genişleterek özgün yaklaşımı doğrulamıştır. Ancak DiCicco&Levy, özellikle savaşın zamanlamasına ilişkin açıklamalarda, güç geçişleri ile çatışma arasındaki nedensel mekanizmaların (statükoya yönelik memnuniyetsizlik gibi) yeterince netleştirilememesi nedeniyle belirli alanlarda bir "gerileme" eğilimi tespit eder. Güç geçişinin öncesinde, sırasında veya sonrasında savaşın neden ortaya çıktığını açıklamaya yönelik bazı girişimler, yanlış algılama veya iç siyaset dinamikleri gibi, teorinin rasyonalist ve güç merkezli sert çekirdeğiyle uyumsuz, *ad hoc* unsurların devreye sokulmasına yol açmıştır.[43]

42 Lemke ve Werner, "Power Parity, Commitment to Change", 235-260.

43 Jonathan M. Dicicco ve Jacks Levy, "Power Shifts and Problem Shifts", 675-704.

Daha sonraki bir çalışmasında DiCicco (2017), Güç Geçişi kuramının "uluslararası düzene yönelik memnuniyetsizlik" ile bu düzeni aktif biçimde değiştirmeye yönelik siyasi tercih konumundaki "revizyonizm" arasında net bir ayrım yapacak şekilde geliştirilmesi gerektiğini savunur. Buna göre çatışmaya yol açan unsur, yalnızca memnuniyetsizlik değil, devlet liderlerinin bilinçli biçimde revizyonist eylemleri seçmesidir.[44] Bu ayrım, Güç Geçişi kuramının insan iradesinin önemini vurgulayarak güçlendirmekte ve statükoya yönelik memnuniyetsizliğin daha duyarlı ve ölçülebilir biçimde ele alınması gerekliliğine işaret etmektedir.

Normatif açıdan Güç Geçişi kuramı, uluslararası siyaseti yalnızca güç ilişkileri üzerinden açıklamanın yetersizliğini vurgulayan kurumsalcı yaklaşımlar ve İngiliz Okulu tarafından eleştirilmiştir. Bu yaklaşımlar, uluslararası toplumu merkeze alarak kuramın, normların, hukukun ve uluslararası örgütler gibi yapıların istikrar sağlayıcı rolünü sistemli bir şekilde göz ardı ettiğini ileri sürer. Örneğin Knudsen&Navari (2022), Güç Geçişi kuramının bu kurumsal ve normatif yapıların, güç geçişlerini müzakere yoluyla yönetme kapasitesini yeterince dikkate almadığını savunur.[45] Onlara göre Çin'in yükselişi, Rusya'nın yeniden güç kazanması ve ABD hegemonyasının nispi gerilemesiyle tanımlanan mevcut geçiş ne bir anarşiye ne de düzenin çöküşüne yol açacaktır. Aksine, dünya düzeni, yapısal bir dağılma veya hegemonik bir ikameyle değil, uluslararası kurumların dönüşümü aracılığıyla sürecektir. İngiliz Okulu'nun "uluslararası toplum" perspektifinden hareket eden bu açıklama, güç geçişlerini özünde toplumsal ve kurumsal süreçler şeklinde kavramsallaştırır; gücün paylaşılan normlar, roller ve pratikler içine gömülü bulunduğunu vurgular. Güç dengeleri değiştikçe, egemenlik, büyük güç yönetimi, diplomasi ve uluslararası hukuk gibi "temel kurumlar" hem yükselen hem de gerileyen güçler tarafından

44 Jonathan M. DiCicco, "Power Transition Theory and the Essence of Revisionism", *Oxford Research Encyclopedia of Politics* (2017), 14 Ocak 2026, https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-311.

45 Tonny Brems Knudsen ve Cornelia Navari (ed.). *Power Transition in the Anarchical Society. Rising Powers, Institutional Change and the New World Order* (London: Palgrave Macmillan, 2022).

sürekli yeniden biçimlendirilir. Bu çerçevede yükselen güçler, mevcut uygulamaları içselleştirerek "sosyalleşir"; BM, DTÖ veya bölgesel örgütler gibi kurumsal kanallar, güç geçişlerinin müzakere yoluyla yönetilmesine imkân tanır.

Benzer şekilde Knudsen (2022), günümüzdeki güç geçişinin kaçınılmaz bir büyük savaş veya düzen çöküşü değil, mevcut uluslararası toplum içindeki bir sosyalleşme ve kurumsal dönüşüm süreci şeklinde anlaşılması gerektiğini savunur.[46] Güç Geçişi kuramının hiyerarşik çatışma vurgusu, bu kademeli ve müzakereye dayalı değişim süreçlerini yeterince görünür kılmaz. Knudsen'a göre, uluslararası düzenin ortadan kalkması yerine, çok kutupluluk, bölgeselleşme ve normatif çoğulculukla tanımlanan, yeniden müzakere edilmiş bir düzenin ortaya çıkması daha olasıdır. Knudsen ayrıca Küresel Güney perspektiflerini analize dâhil ederek, güç geçişlerinin bölgesel aktörleri güçlendirdiğini ve Batı hakimiyetine yönelik meydan okumaları artırdığını savunur. Pek çok yükselen ve sömürge-sonrası devlet, liberal düzene tam uyum sağlamaktan ziyade çoğulculuğu, bölgesel özerkliği ve eşitliği desteklemektedir. Bölgesel uluslararası toplumların etkisinin artması ve BM gibi kurumlar aracılığıyla küresel yönetişimi şekillendirmesi muhtemeldir.[47] Ortaya çıkacak düzenin, dengeleme, uyum ve iş birliği unsurlarını barındıran, değişen büyük güç rolleri ve çoğulcu normlarla biçimlenen bir yapı sergilemesi beklenir. Dolayısıyla çağdaş güç geçişi, uluslararası düzenin sonu veya keskin bir ideolojik kopuş değil; yeniden müzakere edilmiş, çoğulcu ve kurumsal temelli bir küresel düzene işaret eder.[48]

Liberal kurumsalcılar da Güç Geçişi kuramına benzer eleştiriler getirir; ekonomik karşılıklı bağımlılık ve uluslararası rejimlerin yaşanacak güç geçişlerinin sert mantığını yumuşatabileceği savunulur. Örneğin Bakich'in (2025) belirttiği gibi çağdaş strateji söylemi büyük ölçüde

46 Tonny Brems Knudsen, "Power Transition and World Order: Three Rival Theories and the Dynamics of Change", *Power Transition in the Anarchical Society. Rising Powers, Institutional Change and the New World Order* içinde, ed. Tonny Brems Knudsen ve Cornelia Navari (London: Palgrave Macmillan, 2022): 43.

47 Knudsen, "Power Transition and World Order", 44.

48 Knudsen, "Power Transition and World Order", 45.

güç dengesi varsayımlarına dayanır; ancak kurumsalcılar, bu yaklaşımın sıfır toplamlı olmayan iş birliği olanaklarını yeterince hesaba katmadığını vurgular.[49] İnşacı yaklaşımlar ise Güç Geçişi kuramının "memnuniyet" kavramını nesnel bir durum şeklinde ele aldığını, oysa bunun toplumsal biçimde inşa edilmiş bir algıya karşılık geldiğini ileri sürer. Bir yükselen gücün sisteme yönelik memnuniyeti, kuramın geleneksel araçlarının dışında kalan kimlik, ideoloji ve anlatılarla da şekillenir. Bu nedenle, kuramın yapısal arka planını tamamlamak için memnuniyetin toplumsal yönden inşa edildiğini vurgulayan inşacı yaklaşımlar da dikkate alınmalıdır.

Tartışılan bir diğer husus, Güç Geçişi kuramının diyadik basitliğidir. Klasik biçimiyle kuram, temelde ikili bir teori olup tek bir hâkim güç ile tek bir asli meydan okuyucunun varlığını varsayar ve uluslararası siyaseti bu iki aktör arasındaki rekabet üzerinden açıklar. Ancak bu ikili mantık, değişen dünya düzeninin karmaşıklığını kavramakta yetersiz kalmaktadır. Özellikle ABD, Çin, AB ve Hindistan gibi üç veya daha fazla büyük gücün eşzamanlı etkileşimde bulunduğu çok kutuplu bir sistemde, bu ikili çerçeve önemli bir zafiyet meydana getirir. Birden fazla gücün yaklaşık eşit kapasiteyi elinde bulundurduğu bir ortamda, hangi ikili ilişkiye odaklanılacağı belirsizleşir. Başka bir deyişle, çok sayıda yükselen büyük gücün bulunduğu bir sistem, kuramın ikili mantığını ciddi şekilde karmaşıklaştırır. İki aktörlü rekabetlerde sağladığı analitik netlik, birden fazla meydan okuyucunun ve karmaşık asimetrik etkileşimlerin söz konusu edildiği durumlarda kaybolur. Bu bağlamda ittifak dinamikleri, kesişen çıkarlar ve değişken koalisyonlar, "meydan okuyucu güç ile statükocu güç" ayrımını net bir şekilde sürdürmeyi zorlaştırır ve teorinin doğrudan uygulanabilirliğini sınırlandırır.

Nihayetinde bu eleştiriler ve kuramsal geliştirme çabaları, Güç Geçişi kuramını geçersiz kılmaktan ziyade onun analitik sınırlarını netleştirir. Daha da önemlisi, teoriye güçlü bir yapısal başlangıç noktası at-

49 Spencer D. Bakich, "Introduction: System Complexity and Strategic Narratives in the Era of Great Power Competition", *The Sources of Great Power Competition. Rising Powers, Grand Strategy, and System Dynamics* içinde, ed. J. Patrick Rhamey Jr. ve Spencer D. Bakich (New York: Routledge, 2025).

federken, güç geçişlerinin savaşa mı yoksa barışçıl dönüşüme mi yol açacağını belirleyen unsurların, yani aktörlerin iradesi ve niyetleri, iç siyaset, kurumsal bağlam ve karmaşık çok kutupluluk dinamikleriyle birlikte ele alınması gerektiğini hatırlatır. Bu nedenle kuram, sürekli kavramsal iyileştirme ve bağlamsal uyarlama ihtiyacı duyan "canlı" bir çerçeve şeklinde görülebilir.

Bu canlı çerçevenin güncellenme zorunluluğu, onun günümüz uluslararası sistemindeki dönüşümleri açıklama gücünü mercek altına almamızı gerektiriyor. Zira, çağdaş uluslararası düzen, kuramın klasik anlatısındaki gibi tek bir hegemon ile tek bir rakip arasındaki doğrusal bir geçişten ziyade; çok kutuplu, çok alanlı, uzun vadeli ve örtüşen güç geçişleriyle nitelenmektedir. Gücün ekonomik, teknolojik, finansal ve kurumsal ağlar arasında dağılması ve aynı anda birden fazla yükselen ve revizyonist aktörün varlığı, kuramın geleneksel ikili mantığını tartışmalara açmaktadır.

İki kutupluluk veya tek kutupluluk döneminden, dinamik ve parçalı bir çok kutupluluğa evrilen bu süreç, basit ikili modellere dayalı açıklamaların ötesine geçilmesini zorunlu kılar. Bu nedenle Güç Geçişi kuramının, ittifak temelli ve alana özgü güç geçişlerini, bölgesel aktörlerin artan rolünü ve küresel sistem içinde çoklu düzenlerin ortaya çıkışını dikkate alacak şekilde yeniden ele alınması bir zorunluluktur. Güç geçişi artık tekil ve ani bir olay değil; nükleer caydırıcılık, ekonomik karşılıklı bağımlılık ve hibrit rekabetin şekillendirdiği, doğrusal ilerlemeyen bir süreçtir. Bu süreçte belirleyici husus, yalnızca lider devletlerin maddi kapasiteleri değil, aynı zamanda rekabet eden koalisyonların kolektif gücü, iç bütünlüğü ve yeni ortakları çekebilme yeteneğidir. Nitekim, bir yanda ABD'nin NATO ve Asya'daki ikili anlaşmalarla örülü derin ve kurumsallaşmış bir ittifak ağı varken; diğer yanda, daha çok hesapçı ve kısa vadeli çıkarlara dayalı etkin bir Çin-Rusya hizalanması bulunmaktadır. Bu hizalanma, Şanghay İşbirliği Örgütü ve BRICS+ gibi platformlarla güçlenmektedir. Bu yapısal dönüşüm, gerçek bir güç geçişinin, bir koalisyonun kolektif ekonomik, teknolojik ve diplomatik kapasitesinin rakip koalisyonunkini aşmasıyla gerçekleştiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu blokların istikrarı, içsel bütünlüğü ve yeni ortakları kendi taraflarına çekme ya da

yanlarında tutma kapasitesi, lider devletlerin saltık maddi gücü kadar kritik bir değişken hâline gelmiştir.

Buna paralel biçimde, bu rekabet, alana özgü güç geçişleriyle karakterize edilmekte ve katmanlı, asimetrik bir yapı ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde güç dengesi, tekil ve bütüncül bir durum değil; farklı stratejik alanlarda, farklı zamanlarda ortaya çıkabilen bir olgudur. Bir devlet ekonomik alanda pariteye yaklaşırken askerî kapasitede geride kalabilir veya siber yeteneklerde üstünlük sağlarken diğer alanlarda bağımlılığını sürdürebilir. Örneğin ABD, konvansiyonel askerî üstünlüğünü ve ittifak ağını büyük ölçüde korurken; Çin, ekonomik ve endüstriyel alanda liderliğe meydan okumakta; Rusya ise siber güvenlik alanında asimetrik bir güç projeksiyonu gerçekleştirebilmektedir. Bu katmanlaşma, uluslararası sistemi birbirine bağlı fakat farklı arenalarda süregiden rekabet alanlarına dönüştürmekte; bu koşullarda devletler, gücün ayrı ama iç içe geçmiş katmanları bağlamında ellerinde bulundurdukları yetenekleri bir kaldıraç şeklinde kullanabilmektedirler.

Güç mücadelesinin farklı alanlarda asimetrik biçimde ilerlemesi, orta güçlerin kilit aktörlere dönüşmesine de zemin hazırlamaktadır. Hindistan, Türkiye ve benzeri bölgesel merkez ülkeler, çoklu hizalanma stratejileriyle bloklar arasında manevra yaparak güç geçişi sürecinin seyrini etkilemektedir. Böylece uluslararası düzen, büyük güçler arası rekabetin yanı sıra, bu "mücadele alanı" devletlerin tercihleri tarafından da şekillenen dinamik ve katmanlı bir yapıya bürünmektedir.

Bununla birlikte, Güç Geçişi kuramının güncellenmeye ihtiyaç duymasına rağmen, "Asya'nın yükselişi" veya "Asya-merkezliliğe kayma" olgusunu[50] açıklamak için hâlâ en tutarlı ve kapsayıcı analitik çerçeveyi sunduğu görüşündeyiz. Kuram, göreli güç artışı ve yükselen gücün statükodan duyduğu memnuniyet gibi değişkenler üzerinden, başta Çin ve Hindistan gibi "medeniyet-olan-devlet" ölçeğindeki güçlerin eşzamanlı yükselişiyle şekillenen yapısal riskleri, özellikle hâkim güçle tehlikeli bir güç dengesi evresini anlamlandırır. Çin'in yükselişi,

50 Zeinab Bahturidze, Natalia Vasilieva ve Ziad Shahoud, "Asianization as a Main Trend in World Politics", *Proceedings of Topical Issues in International Political Geography* içinde, ed. Bolgov, R., vd. (Cham: Springer, 2021), https://doi.org/10.1007/978-3-030-78690-8_2.

geçmiş güç geçişlerinden farklı şekilde, kişi başına düşen refah düzeyi ile küresel statü arasındaki uyumsuzluğun yarattığı özgün siyasal ve psikolojik gerilimlerle tanımlanmaktadır. Bu bağlamda Güç Geçişi kuramının temel politika önermesi, bu geçişin stratejik entegrasyon veya memnuniyet inşası yoluyla yönetilmesi[51] ve böylece çatışmacı bir geçiş senaryosunun önlenmesi gerektiği yönündedir. Bu çerçevede Çin'in barışçıl entegrasyonunun memnuniyet inşasına bağlı olduğu, ABD'nin ise koalisyonlar ve düzen yönetimi yoluyla geçişi yönlendirme kapasitesinin belirleyiciliği literatürde sıkça vurgulanmaktadır.[52] Kuram çerçevesinde yapılan çalışmalar, aktör iradesinin önemini yeniden vurgulayarak yerleşik gücün tepkisinin belirleyici bulunduğunu savunur.[53] Dolayısıyla, hâkim güç statüsündeki ABD açısından mesele yalnızca çevreleme değil, özellikle Küresel Güney ve Hindistan gibi kilit aktörlerle birlikte meşru bir uluslararası sistemi reforme etmeye ve güçlendirmeye yönelik aktif bir düzen yönetimi ve koalisyon inşasıdır. Bu yaklaşım, kuramın temel savıyla uyumludur: Geçişin barışçıl olup olmayacağı, stratejik entegrasyon ve kurumsal uyum yoluyla memnuniyetin inşa edilmesine bağlıdır.

Literatürde ikili ve bölgesel dinamiklere odaklanan çalışmalar da mevcuttur. Bu bağlamda Asya-merkezliğe kayma, kritik bölgesel ikilileri de içerir. Örneğin; Hindistan-Çin ilişkisi, Güç Geçişi kuramından esinlenen bir çerçevede analiz edilmektedir.[54] Asimetrik yetenekler ve karşılıklı statüko memnuniyetsizliğiyle tanımlanan uzun bir döneme dikkat çeken bu yaklaşım, Hindistan'ı kilit bir aktör durumunda ko-

51 Jacek Kugler vd., "Power Transitions and Alliances", 5-29.

52 Steve Chan, "Exploring Puzzles in Power-Transition Theory: Implications for Sino-American Relations", *Security Studies* 13 (2004): 103-141; Steve Chan, *China, the U.S., and the Power-Transition Theory. A critique* (London ve New York: Routledge, 2008); Jin Kai, *Rising China in a Changing World. Power Transitions and Global Leadership* (London: Palgrave Macmillan, 2017): 43.

53 Manjari Chatterjee Miller, "The Most Dangerous Game. Do Power Transitions Always Lead to War?", *Foreign Affairs* (Temmuz-Ağustos 2024), Erişim Tarihi: 2 Ocak 2026, https://www.foreignaffairs.com/united-states/most-dangerous-game.

54 John Thomas ve Fredrick Clarke, "South Asia: India, the Emerging Global Giant", *The Rise of Regions. Conflict and Cooperation* içinde, ed. Ronald L. Tammen ve Jacek Kugler, (New York: Rowman and Littlefield, 2020).

numlandırır ve bu ülkenin hizalanmasının daha geniş ABD-Çin geçişinden etkileneceğini, Asya içi dinamiklerin ise küresel güç geçişiyle iç içe geçtiğini vurgular.[55]

Güç geçişi bağlamında Asya ve Çin'in yükselişine dair politika söylemleri, sıklıkla Graham Allison'ın popülerleştirdiği ve çatışmanın kaçınılmazlığına dair uyarıda bulunan "Tukidides Tuzağı" anlatısına[56] başvurur. Ancak bu yaklaşım, Güç Geçişi kuramı gibi köklü akademik literatürle sistematik bir etkileşim kurmaz ve daha çok tarihsel analojiye dayanır. İki yaklaşım arasındaki temel fark, açıklama biçimlerinde yatar. Güç Geçişi kuramı, sanayileşme gibi somut değişkenlere dayalı nedensel bir çerçeve sunarken, Allison'ın anlatısı, yükselişin yol açtığı korku veya güvensizlik gibi davranışsal sonuçlara odaklanır.[57] Güç Geçişi kuramına göre büyük güç savaşları, meydan okuyan gücün statüko değerlendirmeleri sonucu teşkil eden bilinçli bir tercihtir. Oysa Tukididesçi bakış açısı, yanlış hesaplama veya üçüncü tarafın tetiklemesiyle meydana gelen krizler sonucu istemeden sürüklenilen çatışma riskini vurgular. Ayrıca, tarihsel kapsam açısından Güç Geçişi kuramının sanayileşme çağıyla başlayan sınırlı ve tarihsel açıdan koşullu bir yaklaşımına karşın, Tukidides Tuzağı anlatısı antik bir vakadan yola çıkarak evrensel bir geçerlilik iddia eder. Bu nedenle, değişkenleri net tanımlanmış, sınanabilir ve yapılandırılmış bir çerçeve sunan Güç Geçişi kuramı, Asya'nın yükselişini ve yapısal riskleri analiz etmede "Tukidides Tuzağı" anlatısına kıyasla çok daha tutarlı ve kapsamlı bir yaklaşım şeklinde değerlendirilebilir.

Son tahlilde, güç geçişi yalnızca maddi kapasite değişimi değil; rekabet eden düzen vizyonları, normlar ve meşruiyet anlayışları arasındaki çok katmanlı bir mücadeledir. Bu bağlamda güç geçişi, kaçınılmaz bir büyük savaş süreci anlamına gelmez; farklı alanlarda, koalisyon-

55 Thomas ve Clarke, "South Asia: India".

56 Graham Allison, *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides's Trap?* (Boston and New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2014); Graham Allison, "The Thucydides Trap. Are the U.S. and China Headed for War?", *The Atlantic* (2015), Erişim Tarihi: 4 Ocak 2026, https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/09/united-states-china-war-thucydides-trap/406756/.

57 Allison, *Destined for War.*

lar ve alternatif düzen tasavvurları üzerinden yürüyen uzun vadeli ve yönetilebilir bir küresel yeniden müzakere sürecidir. Dolayısıyla, Güç Geçişi kuramı, savaşı kaçınılmaz biçimde öngören determinist bir kehanet değil; değişen güç hiyerarşilerinin içerdiği yapısal riskleri görünür kılan güçlü bir analitik paradigma şeklinde temel önemini korumaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında "Güç Geçişleri: 21. Yüzyıl için Stratejiler" adlı eseri bugün yeniden ele almak; dünya siyasetinde düzeni, hiyerarşiyi ve dönüşümü anlamak üzere geliştirilmiş en etkili ve ampirik temelli analitik çerçevelerden birine başvurarak güncel gelişmeleri yeniden düşünmeye yönelik bir davettir. Bu bakımdan eserin Türkçeye kazandırılması önem taşımaktadır. Zira Türkiye, bu dinamiklerin hem nesnesi hem de öznesi konumundadır. Avrupa, Orta Doğu, Karadeniz, Hazar havzası ve Türkistan gibi çoklu ve iç içe geçmiş bölgesel hiyerarşilerin kesişim noktasında bulunan bir ülke konumundaki Türkiye'nin stratejik ortamı, bölgesel ve küresel güç geçişi dinamiklerinin adeta düğümlendiği bir noktadır. Bu anlamda Türk okuru için bu çeviri, yalnızca kuramı tanıtmakla kalmamakta; aynı zamanda Türkiye'nin çoklu ve eşzamanlı geçişlerle şekillenen bir bağlamdaki karmaşık konumunu analiz etmeye yönelik kapsamlı bir kavramsal araç seti sunmaktadır. Bölgesel güç dinamiklerinin küresel siyasetin merkezine yerleştiği bir dönemde sunulan bu çeviri eser, yalnızca teoriyi tanımak değil, onu farklı bağlamlar üzerinden geliştirme ve genişletme imkânı da sağlar. Derin belirsizliklerin hüküm sürdüğü bir çağda, böylesi çoğulcu ve bağlamsal bir entelektüel diyalog her zamankinden daha hayati bir önem taşımaktadır.

Son kertede, Güç Geçişi kuramına yönelik akademik ilgimi şekillendiren, bu önemli teorik perspektifle derinlemesine tanışmamı sağlayan ve eseri Türkçeye çevirme kararımda belirleyici rol oynayan değerli hocam Doç. Dr. Uğur Yasin Asal'a derin bir minnet borçluyum. Bu çeviri çalışmasının yayına hazırlanma sürecinde sunduğu kıymetli destek ve teşvik dolayısıyla saygıdeğer hocam Prof. Dr. Oya Dağlar Macar'a müteşekkirim. Katkıları, eserin okuyucuyla buluşmasında belirleyici bir rol oynamıştır. Çalışmanın titizlikle hazırlanmasında emeği geçen

İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayın Müdürlüğü ekibine ise projeye gösterdikleri özen ve profesyonel yaklaşımları için en kalbi teşekkürlerimi sunuyorum.

Kamala Ayvaz Valiyeva

Üsküdar, Ocak 2026

Önsöz

Bu kitabın temel amacı, uluslararası siyasette akademik çevreler ile politika yapıcılar arasındaki kopukluğu gidermeye katkı sağlamaktır. Bu hedefin iddia taşıdığının ve süreçte oynayabileceğimiz rolün sınırlarının farkındayız. Ayrıca böyle bir girişimin her iki taraftan da bazı yetkin isimlerce tam anlamıyla benimsenmeyebileceğini de öngörmekteyiz. Akademi dünyasında, bu kitabın Güç Geçişi kuramının farklı unsurlarını birleştiren ve teoriyi sistematize eden bir eser kimliği taşıması (ki çalışmanın ilk bölümünde yapmaya çalıştığımız tam da budur) tercih edilebilir. Politika dünyasında ise, teorik terimlerin ve testlerin operasyonel ortamlarda pratik fayda sağlamayacağını düşünenler çıkabilir. Aslında bizi birbirimizden ayıran, bir yandan akademik çabanın verimliliğini azaltan, diğer yandan stratejik düşünceyi kısıtlayan, tam da bu bilgisizlik perdesidir.

Öngördüğümüz bu güçlüklere rağmen, kitabı her iki kesimi de göz önünde bulundurarak kurguladık. Teorinin pratik uygulama değeri, politika yapıcılara hitap etmemizi gerekli kıldı. Birleşik bir teorinin akademik derinliği ise Güç Geçişi araştırmalarının çeşitli kollarını geliştirme ve iyileştirme motivasyonumuzu besledi. Politika yapıcılardan kuramsal bölümlerde, kuramcılardan ise politika odaklı kısımlarda sabretmelerini rica ederiz. Akademisyenler, sorularının pek çoğuna daha ayrıntılı dipnotlarda yanıt bulacaktır. 21. yüzyılın kritik sorunlarına çözüm arayan politika yapıcılar ise, ana argümanımızı kaybetmeksizin bu akademik referansların bir kısmını atlayabilirler.

Burada ortaya konan argümanlar, Güç Geçişi kuramının akademik geleneğinin tutarlı bir derlemesi ve aynı zamanda genişletilmiş hâlidir. Yazarlar, teorinin üç entelektüel kuşağını temsil etmektedir: Teoriyi 1958'de ortaya atan A. F. K. Organski, Organski ile teorinin ampirik de-

ğerlendirmesini yapan Jacek Kugler ve teoriyi büyük güç etkileşimlerinin ötesine taşıyan Douglas Lemke. Yine aynı gelenekten gelen Ronald L. Tammen ve Allan Stam, Güç Geçişi kavramlarını politika bağlamında uygulayan makaleler yayımlamıştır. Mark Abdollahian, Carole Alsharabati ve Brian Efird ise teoriye biçimsel testler ve kuramsal eklemeler getirmiştir. Bu kitap, kırk yıldır süregelen bir araştırma projesinin en güncel ve bazı açılardan en iddialı adımını temsil etmektedir.

Yıllarca süren bu çalışmalar, akademik literatürde sıra dışı bir teori ortaya çıkarmamıza olanak tanımıştır; zira bu teori, uluslararası siyasetin yönetimiyle ilgilenen politika yapıcılar için net ve uygulanabilir çıkarımlar sunmaktadır. Bu teorinin politika terimlerine aktarılması için şu an uygun bir zamandır. Teori, artık incelikli politika önerileri sunabilecek olgunluğa erişmiştir. Ayrıca, yeni yüzyılın başında dış politikaya yön verecek yeni fikirlere duyulan bir ihtiyaç vardır.

Bu kitap, uluslararası sistemin nasıl yapılandığını açıklar; büyük güç ve bölgesel güç düzeylerinde savaşların ne zaman, nasıl ve neden çıktığını tartışır; savaşın önlenmesi için uluslararası sistemin yönetimine dair politika yapıcılara rehberlik eder. Ekonomik ve güvenlik kaygılarını birleştiren genel bir uluslararası politika teorisi sunarken, aynı zamanda barışın ekonomik ve siyasi entegrasyonun bir ürünü şeklinde nasıl anlaşılabileceğine dair bir çerçeve sunar.

Görüşlerimiz önce kuramsal düzeyde ortaya konmakta, ardından teori, tarihsel verilerle sınanıp ampirik biçimde doğrulandıktan sonra uygulamalar için bir çerçeveye dönüşmektedir. Bu temelin üzerine, güncel politika çıkarımları tartışılıp analiz edilmekte; sistematik uzun vadeli politika geliştirmeye kılavuzluk etmesi amacıyla gelecekteki olası gelişmeler ayrıntılı bir biçimde ele alınmaktadır. Son bölüm ise, kuramsal bir bakış açısıyla geleceğe yönelik bir perspektif sunmaktadır.

Politika odaklı bölümler, uluslararası sistemin temel sorunlarını ele almaktadır. Soğuk Savaş sonrasında bölgesel çatışmaların önemi artmıştır ve bu konulara doğrudan üçüncü bölümde değinilmektedir. Bölgesel meselelerin öne çıkmasına karşın, nükleer silahlar ve stratejileri ulusal önemlerini korumaktadırlar; bu nedenle nükleer caydırıcılık ve yayılma dördüncü bölümün konusunu teşkil etmektedirler. Büyük güçler arası çatışma eğiliminin zayıflamasıyla birlikte, bu güçler ara-

sı ilişkilerin odağı da ekonomik etkileşimlere kaymıştır. Bu alanda iki eğilimden bahsetmekteyiz: Biri, entegrasyon ve ittifakların inşası eğilimidir, diğeri ise yaptırımlar ve ticaret savaşları ile ilgili dinamiklerdir ve bu konular beşinci bölümde ayrıntılı şekilde tartışılmaktadırlar. Mevcut bölgesel, nükleer ve ekonomik meseleler ele alındıktan sonra, geleceğe yönelik karar alıcıların karşılaşacağı zorluklara geçilmektedir. Altı ila sekizinci bölümler, 21. yüzyılın Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Çin, Avrupa Birliği, Rusya ve Hindistan gibi büyük güçleri arasındaki ilişkilere yönelik somut politika önerileri geliştirmektedir.

Politika odaklı bölümlerde öncelikle, NATO'nun (belki Rusya'yı da içerecek şekilde) genişlemesinin küresel güç dağılımını nasıl etkileyebileceği üzerinde durulmaktadır. 20. yüzyılın ilk on yıllarında, İngiltere, uluslararası düzene Almanya önderliğindeki meydan okuma karşısında istikrar ve barışı koruyacak bir koalisyon kuramamıştır. ABD, daha başarılı bir koalisyon yapılanmasıyla 1930'ların hatalarından kaçınma fırsatına sahiptir. Ayrıca ABD, Çin ve Hindistan'la yaşanması muhtemel güç geçiş süreçlerini etkin bir şekilde yöneterek barış ve istikrarı koruyabilir. Koalisyon seçeneği altıncı bölümde, Çin ve Hindistan'ın içinde yer aldığı güç geçişleri yedinci bölümde tartışılmakta ve bir sonraki uluslararası hiyerarşinin olası şekli sekizinci bölümde ortaya konmaktadır.

Bu kitabın fikri; Organski, Kugler ve Tammen'in Tokyo'da yaşanan bir tayfun sırasında, doğa koşulları nedeniyle geçici süreyle dış dünyadan yalıtıldıkları bir anda ortaya çıktı. Yoğun programlarının dayatmalarından uzaklaşan ekip, Güç Geçişi kuramını yalnızca teorik bir çerçeve ile sınırlamaktan çıkarıp somut politika önerilerine dönüştürme amacıyla bu kitabın genel yapısını taslak hâline getirdi. Umudumuz, bunun bu dönüşüm sürecinin yalnızca ilk adımı teşkil etmesidir. Biz akademisyenler, bu çalışmadaki bazı nüanslar ya da vurgular konusunda aramızda görüş ayrılıklarına sahip bulunabiliriz; ancak hepimiz Güç Geçişi geleneğine ve akademik bilginin, mümkün her durumda politika dünyasında kullanılmasının gerekliliğine ilişkin ortak bir inancı paylaşıyoruz. Bunun daha azıyla yetinmek, değerli bir entelektüel kaynağı heba etmek ve fikirlerin rekabet ettiği bir dünyada ABD'yi dezavantajlı bir konuma sürüklemek anlamına gelecektir.

Teşekkür

Bu kitap, Güç Geçişi kuramının farklı disiplin ve çevrelerdeki geniş yankısını ortaya koymayı amaçlayan ortak yazarlı bir çalışmadır. Tüm yazarlar kitabın bütün bölümlerine katkıda bulunmuş; bu süreç hem akademik açıdan verimli hem de kolektif çalışma ruhunun güçlü biçimde hissedildiği bir deneyim sunmuştur. Bununla birlikte, çalışmanın düzenlenmesi ve koordinasyonu açısından bazı yazarlar belirli bölümlerin hazırlanmasında öncü rol üstlenmiştir. Buna göre; birinci bölüm Kugler, Lemke ve Tammen; ikinci bölüm Abdollahia, üçüncü bölüm Lemke, dördüncü bölüm Alsharabati ve Kugler, beşinci bölüm Efird ve Kugler, altıncı bölüm ise Stam tarafından kaleme alınmıştır (bu bölümün önceki bir versiyonu Bruce Russett ile ortak yazılmıştır). Yedinci bölüm Tammen'e, sekizinci bölüm ise Kugler, Lemke ve Tammen'e aittir. Teorinin kurucusu Kenneth Organski'nin entelektüel mirası ise kitabın tümüne sinmiş durumdadır.

Araştırmamız, biri ABD Ulusal Savaş Koleji (National War College, NWC), diğeri Monterey Uluslararası Çalışmalar Enstitüsünde (Monterey Institute for International Studies, MIIS) düzenlenen iki akademik toplantı da dâhil, Antony T. Sullivan'ın program direktörlüğünü yürüttüğü Earhart Vakfı tarafından desteklenmiştir. MIIS Rektör Yardımcısı Steve Baker'a ve Dekan Phil Morgan'a, NWC Dekanı David Tretler'e, bizleri kurumlarında ağırladıkları ve Ron Tammen'e sağladıkları akademik izin desteğiyle bu çalışmanın gerçekleştirilmesine katkı sundukları için teşekkür ederiz. Earhart Vakfı hibesi, Ulusal Savunma Üniversitesi Vakfı (National Defense University Foundation) tarafından yürütülmüştür. Bu süreçte, söz konusu vakfın başkanı James V. Dugar ve icra direktörü Tom Gallagher'ın sunduğu destek ve iş birliği özellikle takdire şayandır. Chatham House Yayınevi'nin yayın-

cısı Bob Gormley, bu çalışmanın hem akademik hem de politika yapıcı çevrelere ulaşması yönünde verdiği kararlı destekle projeye önemli katkı sağlamıştır. Katharine Miller, editoryal çalışmaları ve çok yazarlı bir eserin gerektirdiği titizliği büyük bir özveriyle üstlenerek kitabın niteliğinin yükselmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur. Ayrıca Ulusal Savunma Üniversitesi Kütüphanesi Direktörü Sarah Mikels'e ve Referans Kütüphanecisi Jeannemarie Faison'a, uzmanlıkları ve sağladıkları değerli destek için teşekkür ederiz.

Birçok akademisyen, taslak metinlerin bir bölümünü ya da tamamını inceleyerek yapıcı eleştiriler ve önemli katkılar sunmuştur. İstemeden ismini anmayı ihmal etmiş olabileceğimiz kişiler için özürümüzü ifade etmek kaydıyla; Bruce Bueno de Mesquita, Glenn Palmer, Yi Feng, Paul Zak, Marina Arbetman, Thomas Willett, Woosang Kim, Frank Zagare, Charles Doran, Randy Siverson, Sherry Bennett, Jim Rosenau, George Graham, Richard Rosecrance, Siddharth Swaminathan, Michelle Benson ve Kenneth Osterkamp'a teşekkürlerimizi sunarız. Altıncı bölüm bağlamında Allan Stam ile birlikte çalışan Bruce Russett'e ise ayrıca teşekkür etmek isteriz.

Yazarların eşleri, kitabın yazım sürecinde yaşanan zaman ve mekân kısıtlamalarına sabırla katlanmaları nedeniyle özel bir teşekkürü hak etmektedir. Bu vesileyle Cheryl Kugler, Jill Lemke, B. B. Stam, Danny Alsharabati ve özellikle Susan Tammen'e şükranlarımızı sunarız. Susan Tammen, birçok kez evini çalışma ortamı durumunda açmasının yanı sıra kitabın başlığının belirlenmesinde de önemli katkılarda bulunmuştur. Patricia Organski ise en zorlu dönemlerde dahi desteğini esirgememiştir. Kendisine içtenlikle teşekkür ederiz.

Yazarlarımızdan birinin ABD'de kamu görevinde yer alması nedeniyle, bu kitapta yer alan görüşlerin ABD Savunma Bakanlığını veya genel açmadığını yürütme organını temsil etmediğini belirtmek gerekir. Bununla birlikte, bu çalışmanın ortaya koyduğu yaklaşım ve değerlendirmelerin, uzun vadede politika yapım süreçlerine katkı sunmasını temenni ettiğimizi de ifade etmek isteriz.

Abramo Fimo Kenneth Organski Anısına

Bu eser, 6 Mart 1998'de vefat eden A. F. K. Organski'nin kuramsal çalışmalarından ilham almıştır. Kenneth Organski, derin entelektüel birikimi ve özgünlüğünün yanı sıra; yaşama sevinci, dile tutkusu ve güçlü dostluklar kurma yeteneğiyle de hatırlanacaktır. Etrafındakileri kendine çeken karizması, öğrenci ve meslektaşlarını doğal bir şekilde etkisi altına almıştır. Kendini ailesine adamış bir eş, baba ve dede Organski; ailesi, meslektaşları ve kendisine gönülden bağlı nesiller boyu yetirştirdiği öğrencileri tarafından büyük bir özlemle anılacaktır.

Kenneth Organski, uluslararası ilişkiler alanına önemli katkılar sağlayan, gerçek bir "akademisyenler akademisyeni" idi. Realizmin dalalet şeklinde anıldığı bir dönemde, Hans Morgenthau'nun realist okuluna meydan okumuş ve bu yaklaşımın içsel tutarsızlıklarını detaylı bir şekilde ortaya koymuştur. Daha sonraki yıllarda, birçok akademisyenin sezgiye veya otoriteye dayandığı bir ortamda, kuramsal savların ampirik verilerle test edilmesinin öncülüğünü yapmıştır. Alanın temel sorunlarını saptama ve çözümlemedeki olağanüstü kabiliyeti, onu kendi nesli için harekete geçirici bir şahsiyet hâline getirmiştir. Mesleğe etkisi pek çok açıdan değerlendirilebilir; ancak belki de en önemlisi, bilginin sınırlarını ileri taşımaları için nesiller boyu öğrenciye ilham vermesidir. Organski, salt kuramsal düzeyde kalan akademik çalışmaların anlamlı kabul edildiği anlayışa inanmazdı. Ona göre araştırma, mümkün mertebe toplumun yararı için kullanılmalıydı. Bu nedenle, akademik bilginin politika dünyasına aktarılmasını güçlü bir şekilde desteklemiştir.

Bu olağanüstü siyaset bilimci, uygulayıcı ve eğitimci 1923 yılında Roma'da doğmuş, Ginnasio Liceo Torquato Tasso'da eğitim görmüştür.

Mussolini rejiminin Yahudi karşıtı yasalarından kaçarak ABD'ye gelmiştir. 1943-1945 yılları arasında Pasifik Cephesi'nde Amerikan ordusunda görev yapmıştır (İlerleyen yıllarda, üst düzey askerî yetkililere ders verirken, er görevinde bulunurken subaylardan nefret ettiğini ve şimdi onlara ne yapmaları gerektiğini söylemekten büyük keyif aldığını neşeyle anlatırdı). II. Dünya Savaşı'nın ardından New York'a yerleşmiş; 1944 yılında Amerikan vatandaşlığına geçmiş ve New York Üniversitesinden lisans (1947), yüksek lisans (1948) ve doktora (1951) derecelerini almıştır. 1952'de Brooklyn College'da öğretim üyeliğine başlamış, 1964 yılında Michigan Üniversitesine geçmiştir. Burada siyaset bilimi profesörü ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsünde kıdemli araştırma bilimci ünvanıyla görev yapmıştır. Uzun ve üretken akademik kariyerinin yanı sıra, kamu ve iş dünyasında politika ve karar alma süreçlerine bilimsel titizlik kazandırmak amacıyla kurucuları arasında yer aldığı danışmanlık şirketi Decision Insights'ın yönetim kurulu başkanlığını da üstlenmiştir.

Organski, bir dizi olağanüstü entelektüel katkısıyla uzun süre hatırlanacaktır. Dünya siyasetindeki güç hiyerarşilerine ilişkin etkili fikirleri *World Politics* adlı eserinde ortaya konmuş, Jacek Kugler ile birlikte yazdığı *The War Ledger*'da daha da geliştirilmiştir. Ulusal kalkınmaya ilişkin güçlü analizleri Katherine Davis Fox ile birlikte kaleme aldığı *Population and World Power*'da sunulmuş, *Stages of Political Development*'ta ilerletilmiş ve öğrencilerinin bir kısmıyla yazdığı *Birth, Death and Taxes*'te ampirik yaklaşımı belgelenmiştir. *The $36 Billion Bargain* adlı çalışmasında ise Orta Doğu'da barışın olasılıklarını ve imkânlarını değerlendirmiştir. Bu eserlerde ve sayısız makale ile sunumda, dünya siyasetinin geleceğine ilişkin yeni fikirler geliştirmiş ve bunları somut sorunlara uygulamıştır. Organski, başkalarını da kendi kavrayışlarını derinleştirmeye ve bu yeni bakış açılarını sorun çözümüne uyarlamaya teşvik eden ender yenilikçi akademisyenlerden biriydi. Bilgi arayışında risk almaya istekli tutumu, kariyerinin ayırt edici özelliklerinden biridir. Organski'ye Michigan Üniversitesi Seçkin Akademik Başarı Ödülü, Amerikan Siyaset Bilimi Derneği Çatışma Süreçleri Bölümü Yaşam Boyu Başarı Ödülü ve İtalya Cumhuriyeti tarafından verilen Cavalieri della Repubblica nişanı dâhil çok sayıda onur ödülü verilmiştir.

Her şeyden önce Kenneth Organski, faik bir eğitimciydi. Michigan Üniversitesindeki dersleri, abartısız biçimde efsaneviydi. Entelektüel gücünü, karizmatik kişiliğinin tutku ve mizahıyla birleştirerek bulunduğu ortamı aydınlatırdı. Bazı öğrencileri onun "matematik, matematik, matematik" ve "yaz, yaz, yaz" sözlerini hatırlarken; bazıları da otoriter ama etkileyici anlatım tarzını ve karşısındaki kişiye, sanki başka hiç kimse yokmuşçasına odaklanabilme yeteneğini anımsar. Yazıları ve öğrencileri aracılığıyla Kenneth Organski bir anlamda ölümsüzlüğe ulaşmıştır. Öğrencileri arasında; Aaron Wildavsky, Bruce Bueno de Mesquita, Jacek Kugler, Youssef Cohen, Allan Lamborn, Allan Stam, Glenn Palmer ve Ellen Lust-Okar gibi alanın önde gelen isimleri yer almaktadır. Bu isimler de sırasıyla; Douglas Lemke, Marina Arbetman, Suzanne Werner, Frank Zagare, James Morrow, David Lalman, Woosang Kim, Mark Abdollahian, Carole Alsharabati, Vesna Danilovic, Brian Efird ve Ben Hunt dâhil pek çok akademisyeni yetiştirmiştir. Tümü, kalkınma ile savaş ve barış konularındaki bilgimizi genişletmeye adanmış ve Organski'nin meşalesini taşıyan isimlerdir. Bazı öğrencileri ise yeteneklerini politika dünyasında geliştirmeyi tercih etmiş; Ronald L. Tammen, Arthur House, Robert Hormats ve Ajaj Jarrouj gibi isimler Organski'nin düşüncelerini Kongre'de, yürütme organında ve iş ile finans çevrelerinde uygulamaya koymuşlardır.

Kenneth'in anısını yaşatmak için power-transitions.com web sitesinde bir "Organski Ağacı" temsiline yer verdik. Bu soy ağacı, Organski'nin Güç Geçişi kuramını geliştirmeyi sürdüren ardışık öğrenci nesillerini göstermektedir. Bu çalışma, "Organski Etkisi"ni görsel açıdan belgelemeye yönelik bir girişimdir. Kenneth'in Güç Geçişi çalışmalarında yer almış herkesi, bu silsileye yeni isimler ekleyebilmemiz için ilgili site üzerinden Ron Tammen ile iletişime geçmeye davet ediyoruz.

Bu kitap, bizlerin, yani öğrencilerinin, kendisine duyduğu sonsuz minnettarlığın bir ifadesidir.

Teşekkürler, Kenneth.

İSTANBUL
TİCARET
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI